

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ФАРМОНИЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ХАЛҚАРО РЕЙТИНГ ВА
ИНДЕКСЛАРДАГИ ЎРНИНИ ЯХШИЛАШ ҲАМДА ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ
ВА ТАШКИЛОТЛАРИДА УЛАР БИЛАН ТИЗИМЛИ ИШЛАШНИНГ
ЯНГИ МЕХАНИЗМИНИ ЖОРИЙ ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Инсон ҳуқуқлари ҳимоясини кафолатлаш, аҳоли турмуш даражасини ошириш, иқтисодий фаолиятда эркинликни таъминлаш, суд-ҳуқуқ соҳасидаги моддий ва процессуал нормаларни такомиллаштиришга қаратилган ислохотлар мамлакатимизнинг халқаро рейтинг ва индекслардаги кўрсаткичлари ошишига сабаб бўлмоқда.

Жумладан, сўнгги тўрт йил мобайнида мамлакатимиз Мерос жамғармасининг "Иқтисодий эркинлик" индексида 52 поғонага, Жаҳон банкининг "Логистика самарадорлиги" индексида 19 поғонага, "Бизнес юретиш" индексида 18 поғонага кўтарилди.

Ўзбекистон Иқтисодий ҳамкорлик ва тарақиёт ташкилотининг "Мамлакатларга хос хатарларни таснифлаш" тизимидаги 6-гuruh мамлакатлари қаторидан 5-гuruh мамлакатлари қаторига кўтарилди.

Шу билан бирга, айрим раҳбарлар рейтинглар билан ишлашга етарлича эътибор қаратмаётганлиги ва халқаро ташкилотлар томонидан ўтказилаётган сўровларда ақсарият ислохотлар ўз аксини топмаётганлиги оқибатида устувор халқаро рейтинг ва индексларда Ўзбекистон Республикаси куйи поғоналарда қолимоқда.

Мамлакатнинг инвестициявий жозибадорлиги ва халқаро майдондаги имиджини мустаҳкамлаш, давлат органлари ва ташкилотларида халқаро рейтинг ва индекслар билан ишлашнинг янги механизmlарини жорий қилиш, шунингдек, 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган вазифаларни амалга ошириш мақсадида:

1. Халқаро рейтинг ва индекслар билан ишлаш бўйича республика кенгаши (кейинги ўринларда — Кенгаш) 1-иловага мувофиқ таркибда ташкил этилсин. Кенгашнинг асосий вазифалари этиб қуйидагилар белгилансин:

мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий-ҳуқуқий тарақиёт даражасини тизимли таҳлил қилиб бориш, турли соҳаларда амалга оширилаётган тўз ўзгаришларнинг Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индексларда мамлакатнинг ўрнини яхшилаш мақсадларига хизмат қилишини таъминлаш, мазкур йўналишдаги ишларнинг самарадорлигига тўсик бўлаётган муаммоларни бартараф этиш;

Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индексларда мамлакатнинг ўрнини яхшилаш мақсадида давлат ҳокимияти ва бошқаруви тизимини такомиллаштириш, жамиятни демократлаштириш, илгор халқаро таърибага асосланган давлат ва жамият қурилиши соҳасидаги ислохотларни амалга ошириш бўйича ташаббусларни илгари суриш;

давлат ва жамият ҳаётининг турли жабҳаларини тартибга солишга қаратилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва уларнинг лойиҳаларини Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индекслардаги мамлакатнинг ўрнига таъсири нуқтаи назардан комплекс баҳолаб бориш.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Адлия вазирлиги Кенгашининг ишчи органлари этиб белгилансин. Кенгаш ишчи органлари бўйича тақсимланган Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индексларда мамлакатнинг ўрнини яхшилаш мақсадида:

Ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий-ҳуқуқий рейтинг ва индексларнинг Кенгаш ишчи органлари бўйича тақсими 2-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

2. Масъул давлат органлари биринчи раҳбарларининг фаолияти самарадорлигини баҳолашнинг бош мезонларидан бири этиб Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индексларда мамлакатнинг ўрнини яхшилаш белгилансин.

Ўзбекистон Республикаси учун устувор бўлган халқаро рейтинг ва индекслар бўйича самарадорлиқнинг энг муҳим кўрсаткичлари (кейинги ўринларда — КР) 3-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

3. Мутасадди вазирлик ва идоралар ўзлари масъул бўлган рейтинг ва индексларнинг эълон қилиниши мuddатлари ва уларнинг методологияларини ҳисобга олган ҳолда, КРга эришиш мақсадида:

бир ой мuddатда 2020 йил иккинчи ярми давомида амалга оширилиши лoзим бўлган ташкилий чора-тадбирлар дастурларини;

ҳар йил 1 декабрга қадар келгуси йил давомида амалга оширилиши лoзим бўлган

ташкилий чора-тадбирлар дастурларини ишлаб чиқсин ва тасдиқлаш учун Кенгашга киритилишини таъминласин.

Бунда, халқаро рейтинг ва индексларнинг навбатдаги нашрида зарур кўрсаткични қайд этишга қаратилган амалий тақлифларни ишлаб чиқиш, шунингдек, рейтинг ва индексларни эълон қилувчи ташкилотлар ҳамда уларни тузишда фойдаланиладиган ахборот манбалари билан ҳамкорлик қилиш механизmlарини назарда тутиш лoзим.

4. Шундай тартиб ўрнатилсинки, унга мувофиқ масъул давлат органларининг биринчи раҳбарлари ҳар чорак якуни бўйича:

кейинги ойнинг 15-санасига қадар Кенгаш ишчи органларига мамлакатда амалга оширилаётган ислохотлар тўғрисидаги маълумотлар, зарур статистик ахборотлар ва бошқа материалларни тақдим этади;

кейинги ойнинг 30-санасига қадар Кенгаш раиси ёки ўринбосарининг раҳбарлигида ўтказиладиган йиғилишларда тегишли халқаро рейтинг ва индексларда КРИ га эришиш учун амалга оширилган чора-тадбирлар тўғрисида ахборот беради.

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 7 мартдаги ПФ-5687-сон Фармони билан ташкил этилган Устувор халқаро рейтинг ва индекслар билан ишлашни мувофиқлаштириш бўйича комиссия зиммасига Кенгаш фаолиятини ташкил этишга кўмаклашиш ва Кенгаш йиғилишлари оралиғида тегишли йўналишда масъул давлат органлари ишини мувофиқлаштириб бориш вазифаси юклатилсин.

6. Масъул давлат органлари ҳамда тадқиқот институтлари тегишли халқаро рейтинг ва индекслар бўйича амалга оширилган ишлар ҳақидаги маълумотларни Кенгаш ишчи органларига мунтазам равишда тақдим этиб бурсин.

7. Жаҳон иқтисодий форумининг Глобал рақобатбардошлик индексида Ўзбекистон Республикасининг ўрнини акс эттириш бўйича чора-тадбирлар режаси 4-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

8. Ўзбекистон Республикаси Адлия

вазирлиги марказий аппарати тузилмасида адлия органлари ва муассасалари бошқарув ходимларининг чекланган сони ва меҳнатга ҳақ тўлаш фонди доирасида 6 та штат бирлигидан иборат Халқаро рейтинг ва индекслар билан ишлаш бошқармаси ташкил этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги бир ой мuddатда ушбу бошқарманинг юқори малакали кадрлар билан тўлдирилишини таъминласин.

9. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги манфаатдор вазирлик ва идоралар билан биргаликда 2020 йил 1 октябрга қадар Интернет тармоғида "Ўзбекистон Республикаси халқаро рейтингларда" ягона порталининг (кейинги ўринларда — портал) ишга туширилишини таъминласин.

Кенгаш ишчи органлари Ўзбекистон Республикаси Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги билан биргаликда портал фаолиятининг узлуксиз ишлашини таъминлаш ва уни янгилаб бориш учун масъул этиб белгилансин.

10. Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги масъул давлат органлари билан биргаликда мунтазам равишда давлат ва жамият ҳаётининг халқаро рейтинг ва индекслар, уларнинг таркибий индикаторларида баҳоланадиган соҳаларига оид давлат сиёсатидаги ўзгаришлар ва ислохотларнинг моҳиятини ёритиш ҳамда соҳада жамоатчилик назоратини ўрнатиш мақсадида кенг қамровли тарғибот ишларини амалга оширсин.

11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг айрим ҳужжатларига 5-иловага мувофиқ ўзгариш ва қўшимчалар киритилсин.

12. Мазкур Фармоннинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири А.Н.Арипов, Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси раҳбари З.Ш.Низомиддинов ва Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Ж.А.Қўчқоров зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти

Ш. МИРЗИЁЕВ

Тошкент шаҳри,
2020 йил 2 июньЯНГИ ҲАЁТ
ҚАСИДАСИСирожиiddин САЙИИД,
Ўзбекистон халқ шоири

... Биз эскича яшолмаймиз.

Шартлар қўяр кескин ҳаёт.

Ким кўрибдир бу дунёда сокин ҳаёт,

таскин ҳаёт.

Азал-абад эскилик ҳам янгиликнинг

жанги ҳаёт,

Доим ғолиб-музаффардир

Янги ҳаёт, Янги ҳаёт.

Жон Ватаним, олам кезиб

топмадим сен тенги ҳаёт,

Қутлуг бўлсин, ватандошлар,

Янги ҳаёт, Янги ҳаёт!

Бу дунёда кўклам гарчи ёзу қишдан

кейинроқдир,

Янги ҳаёт қурмоқ асли

барча ишдан қийинроқдир.

Янги ҳаёт, осмонўпар биноларинг

бунча кўркем, бунча кўркем,

Бунча кўркем қадду бастинг,

янги ўлкам, янги ўлкам!

Ерга тушмиш гўё мовий

осмонларнинг ранги ҳаёт,

Баҳор янглиғ уфургайдир

Янги ҳаёт, Янги ҳаёт!

Янги замон қурмоқ асли

мард зотларга буюргайдир,

Бу давронлар янги-янги

авлодларга буюргайдир.

Йигирма минг хонадонда

чиноқ ёнса бир кечада,

Юз минг кўнгил зиёсини

кўргайдирсиз бир кўчада.

Янги ҳаёт айвонларинг бунча ёруғ,

Янги ҳаёт,

Эл кўнгли ҳам шунча ёруғ,

шунча ёруғ, Янги ҳаёт!

Янги давр. Янги замон. Янги ҳаёт.

Янги онг,

Шаҳар узра ёришмоқда янги шаҳар,

янги тонг.

Жону таним, онажоним, жон Ватан,

жон Ватаним,

Янги тонгдай янгиланур жон-таним,

жон ва таним.

То бор экан Эзгулик ҳам ёвузликнинг

жанги, Ҳаёт,

Доим ғолиб-музаффардир

Янги ҳаёт, Янги ҳаёт.

Доим ғолиб-музаффардир

мангу ҳаёт, мангу ҳаёт.

Муносабат

МИЛЛИЙ СТАТИСТИКА
ҲАҚҚОНИЙ БЎЛСА,
ИСЛОҲОТЛАР САМАРАДОР
БЎЛАДИ

Баҳодир БЕГАЛОВ,

Давлат статистика қўмитаси раиси,
иқтисод фанлари доктори, профессор

Юртимизда барча тармоқлар қатори статистика соҳасини ҳам тубдан ислох қилиш бўйича бир қатор фармон ва қарорлар қабул қилинган. Сўнгги йилларда соҳага замонавий инновация, илгор ахборот коммуникация технологиялари, янги методологияларни жорий этиш жадаллашди.

Бугун статистика соҳасини ривожлантириш бўйича ҳақиқатан кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Натижада инфляцияни ҳисоблаш усули халқаро стандартларга мослаштирилди, кузатувдаги товарлар таркиби кенгайтирилди. Давлат бюджети, ташқи қарз, оптин захираси ва табиий бойликлар ҳақидаги молиявий кўрсаткичлар очик эълон қилинмоқда. Аммо Президентимиз таъкидлаганидек, статистик кузатув маълумотларининг ярами қоғоз шаклида тўпланаётгани, уларни таҳлил қилишда 20 йил аввал жорий этилган дастурий таъминотдан фойдаланилаётгани соҳадаги камчиликларимиздан ҳисобланади.

Натижада 2019 йил якунига қўра, мамлакатимиз Халқаро статистика салоҳияти индекси бўйича 64,4 баллни қайд этиб, рейтингда 124 ўриндан 84 ўринга кўтарилди.

Президентимиз 1 июнь куни миллий статистика соҳасини такомиллаштириш чора-тадбирлари бўйича ўтказган йиғилишда соҳада амалга оширилаётган ишлар ҳақида тўхталар экан, миллий статистика маълумотлари қанчалик ҳаққоний ва очик бўлса, унинг асосида олиб бориладиган давлат сиёсати ҳам шунчалик тўғри ва адолатли бўлишини таъкидлади.

Давоми 2-бетда

Бунёдкорлик

ИНСОН ЭРТАГА ЭМАС,
УЗОҚ КЕЛАЖАКДА ЭМАС,
АЙНАН БУГУН ЎЗ ҲАЁТИДАН
РОЗИ БЎЛИБ ЯШАШИ КЕРАК

Сўнгги уч йилда Сергели туманида жами 19 минг 522 хонадонли 460 та кўп қаватли уй фойдаланишга топширилди. 26 та намунавий типдаги маҳалла гузари бунёд этилди. Болалар боғчалари, мактаблар, поликлиника ва бошқа объектлар қурилиб, аҳолига муносиб шароит яратиш борасидаги ишлар изчил давом этмоқда.

Давоми 3-бетда

Муносабат

МИЛЛИЙ СТАТИСТИКА ҲАҚҚОНИЙ БЎЛСА, ИСЛОҲОТЛАР САМАРАДОР БЎЛАДИ

Бошланиш 1-бетда

Мазкур муаммоларни ҳал этиш мақсадида Жаҳон банки билан ҳамкорликда Статистика соҳасини ривожлантириш бўйича стратегия ишлаб чиқилди. 2019 йилнинг май ойида бошланган мазкур жараёнда Нафкат Давлат статистика қўмитаси, балки республика-мизнинг деярли барча манфаатдор вазирлик ва идоралари фаол иштирок этди. 2019 йилнинг ноябрь ва декабрь ойларида лойиҳа муҳокамасига бағишланган халқаро конференция ташкил қилиниб, хорижий ташкилотлар экспертларининг таклиф ва мулоҳазалари асосида стратегия янада такомиллаштирилди.

Бугунги кунда ушбу стратегия асосида статистика фаолиятини ташкил этиш инфратузилмаси жаҳон андозаларига мослаштирилмоқда. Маълумотларни йиғиш, қайта ишлаш ва тақдим қилиш инфратузилмасига илғор АКТИ амалиёти кенг жорий этиляпти.

Бу борадаги илк ишлардан бири инфляцияни объектив ва шаффоф ҳисоблаш бўйича нарх-наволарни кузатиш жараёнлари тўлиқ электрон планшетларга ўқазилгани бўлди. Жаҳон банкининг молиявий қўллаб-қувватлаши билан 2020 йилдан уй ҳўжалиқлари-рини кузатиш жараёнларига ҳам планшетлар тўлиқ жорий қилинди.

Давлатимиз раҳбари йиғилишда солиқ ва статистика идоралари ўртасида автоматлашган ахборот алмашинуви-ни йўлга қўйиш орқали инфляцияни ҳисоблаш харажатларини кескин қисқартириш мумкинлигини алоҳида таъкидлади. Чиндан ҳам, барча соҳаларда

рақамли технологиялар жорий этилаётган бугунги даврда статистик маълумотлар алмашинуви тўлиқ электронлаштириш талаб этилади. Ҳозирда мазкур вазифани амалга ошириш, хусусан, давлат статистика ҳисоботларини он-лайн қабул қилишни йўлга қўйиш бўйича қўмитада янги автоматлаштирилган ахборот тизимини ишлаб чиқиш ишлари олиб борилмоқда. Режага кўра, 2025 йилга қадар қўмита ва бошқа статистик маълумотларни ишлаб чиқарувчи вазирлик ва идораларнинг мукамил маълумотлар базалари яратилади.

Шунингдек, Статистика соҳасини ривожлантириш стратегияси асосида тизимни замон талабларига мослаштиришга мўлжалланган услубий асослар ҳам таҳлил қилиниб, янада такомиллаштириш кўзда тутилган. Сифатни бошқариш дастури (DatCam) ва бизнес-жараёнларни бошқаришнинг халқаро эътироф этилган моделлари (GAMSO ва GSBPM моделлари) амалиётга кенг жорий қилинади. Натижада, мамлакатимиз ҳақидаги статистик маълумотларнинг ишончлилиги ва шаффофлиги даражаси янада ортади.

Ушбу стратегия ҳамда соҳани ривожлантиришга қаратилган бошқа чора-тадбирларни амалга ошириш миллий статистика тизимининг меъёрий-услубий асосларини халқаро андозаларга мослаштириш, амалдаги статистик кўрсаткичлар сифатини ошириб, мавжуд бўлмаганларини шакллантириш, макроиктисодий кўрсаткичларимизнинг халқаро ташкилотлар томонидан тан олинishi турли халқаро рейтинглардаги позициямизни тўри ва тўлиқ акс эттириш имконини беради.

Бугуннинг гапи

ИСТЕЪМОЛЧИЛАР ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ

тизимни такомиллаштириш ва тарғиботни кучайтиришдан бошланади

Элмурод ХАЙИТМЕТОВ,

Монополияга қарши курашиш қўмитаси ҳузуридаги Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш агентлиги директори

Жамиятда бозор иқтисодиёти муҳитини шакллантиришнинг ўз талаблари бор. Унда нафақат товар ёки хизмат турларини тақдир этиувчи шахслар, балки уларни харид қиладиган истеъмолчиларнинг ҳуқуқлари ҳам тенг муҳофаза қилиниши керак.

Президентимиз раислигида шу йил 28 май куни иқтисодиётда рақобат муҳитини таъминлаш ва истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш борасидаги устувор вазифалар муҳокамасига бағишланган йиғилишда истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳақида кўп гапирилса-да, амалда бу тизим тўла ташкил қилинмагани таъкидланди. Аслида буни талаб қиладиган муҳит, билимнинг йўқлиги, оммавий ахборот воситаларида тарғибот етишмаслиги танқид қилинди.

Ҳақиқатан, шундай. Авваллари халқимиз ўзбекона андиша, истиҳола сабаб ўзининг истеъмолчи сифатидаги ҳуқуқларини талаб қилмагани ёки бу ҳақида етарлича тушунчага эга бўлмагани боис, тизимни ислоҳ қилишга деярли эътибор қаратилмай келинган. Аммо сўнгги йилларда аҳолининг барча соҳаларда ҳуқуқий маданияти ортиб бормоқда. Айниқса, кўпчилик истеъмолчи сифатида ўз ҳақ-ҳуқуқини таний бошлади. Буни ўтган йили истеъмолчилардан тушган 11 мингдан ортиқ шикоятдан ҳам билиш мумкин. Таҳлилларга кўра, мазкур мурожаатларнинг 50 фоизи коммунал ва транспорт, 25 фоизи савдо, қолган 25 фоизи алоқа, молиявий хизматлар ва бошқа соҳаларга оид. Бу, ўз навбатида, монопол корхоналар ўз манфаатига мослаб ҳужжатлар ишлаб чиққанлигини, уларда истеъмолчилар манфаати тўлиқ инобатга олинмаганини ҳам кўрсатиб турибди.

МУРОЖААТЛАРНИНГ 67,7 ФОИЗИ ИЖОБИЙ ҲАЛ ЭТИЛГАН

Президентимизнинг 2019 йил 11 сентябрдаги "Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг ҳуқуқий ва институционал тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармони асосида Монополияга қарши курашиш қўмитаси ҳузурида Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш агентлиги ташкил этилди. Энг аввало, биз коммунал хизмат кўрсатувчи субъектларга ўтган йил давомида келиб тушган аризалар ва уларнинг ҳуқуқлари ҳимоя қилини-шини таъминлашга оид ҳолатларни ҳудудлар кесимида ўрганиб чиқдик.

Натижада мазкур масалада истеъмолчилардан республика бўйича жами 130 689 та мурожаат йўллангани ва уларнинг атиги 67,7 фоизи ижобий ҳал этилгани аниқланди.

Бу борадаги муаммоларни тизимли ҳал қилиш ҳамда агентлик томонидан истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини суд-гача ҳимоя қилинишини таъминлаш мақсадида айти пайтда Энергетика вазирлиги, Уй-жой коммунал хизмат кўрсатиш вазирлиги ҳамда Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси билан ҳамкорлик лойиҳаси йўлга қўйилмоқда.

Мазкур ҳамкорликнинг энг муҳим жиҳатларидан бири — истеъмолчилар мурожаатлари аниқ тартиб асосида кўриб чиқиладиган. Унга биноан, аввало, жорий йилнинг 3 июнига қадар тегишли ташкилотлар томонидан табиий газ, электр энергияси, ичимлик сув ва иссиқлик таъминоти масалалари юзасидан келиб тушадиган мурожаатлар ва уларнинг ижроси тўғрисида яқиний хулосалар (жавоб хатлари) бўйича кўнлик электрон маълумотлар алмашилади. Улар агентлик марказий аппарати ва ҳудудий бошқармалар томонидан назорат қилинади. Натижада ҳар бир мурожаат ва унинг ижроси бўйича яқиний хулосалар (истеъмолчиларга жавоб хатлари)ни чўқур таҳлил қилган ҳолда, ўрганишлар олиб борилади. Ҳар ойнинг бешинчи санасига қолмай, тегишли хулосага келинади.

Ҳамкорликда йўлга қўйилаётган мазкур тизим коммунал хизматлар кўрсатиш соҳасида истеъмолчиларнинг номуайян доираси вакиллари-нинг ҳуқуқларини судгача ҳимоя қили-ниши ҳамда мурожаатларнинг ўз вақтида ва сифатли кўриб чиқи-ли-шини таъминлайди.

ҲАМ ҲУҚУҚИЙ, ҲАМ АМАЛИЙ ИШЛАР ТАКОМИЛЛАШТИРИЛАДИ

Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш агентлиги зиммасига юк-латилган бир қатор вазифаларни бажариб келмоқда. Хусусан, ўтган давр мобайнида 278 та тadbир таш-кил этилиб, уларда жами 25,6 минг

нафар аҳоли вакиллари, талаба ва ўқувчи ёшлар, ваколатли идоралар-нинг 825 нафар мутахассиси ва 1,5 минг нафар тadbиркорлик субъект-лари қамраб олинди. Оммавий ахбор-от воситалари орқали истеъмолчи ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратил-ган 718 та чиқиш қилинди. Туман ва маҳаллалар аҳолиси, тadbиркорлар билан учрашиш, уларнинг муаммолар-ини жойида ҳал этиш бўйича изчил тизим йўлга қўйилди. Мазкур жараён-да 11 мингта истеъмолчи мурожаати кўриб чиқилиб, уларга тегишли бўл-ган 1,5 млрд. сўм маблағ қайтарили-шига эришилди.

Истеъмолчилар хабардорлигини ошириш мақсадида 51 мингдан ортиқ савдо ва хизмат кўрсатиш объектла-рида пешлаш, республика ҳудуди-даги 500 дан ортиқ бозор ва савдо мажмуаларида "Истеъмолчи бурчаги" ва "Назорат тарози"лари ўрнатилди. Истеъмолчилар ҳуқуқлари ҳимоялан-ганлигининг қонқариллиги юзасидан 3та йўналишда (транспорт, савдо, алоқа) 8,2 минг нафар аҳоли ўртаси-да ижтимоий сўровнома ўтказилди.

Соҳадаги норматив-ҳуқуқий база-ни такомиллаштириш бўйича ҳам бир қатор ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, амалдаги 80 дан ортиқ ҳужжат ҳатловдан ўтказилиб, улар-нинг 12 тасини такомиллаштириш юзасидан тегишли тақлифлар тайёр-ланди. Вазирлик ва идораларнинг 40 та ҳужжат лойиҳасига хулоса бе-рилиб, 5 та янги ҳужжат лойиҳаси иш-лаб чиқилди.

Бу борадаги долзарб вазифалар 2020 йилда ҳам фаол давом этти-рилмоқда. Хусусан, амалдаги 144 та норматив-ҳуқуқий ҳужжатни баҳолаш, мобил алоқа, қурилиш, хусусий тиб-биёт соҳасида 5 та янги норматив-ҳуқуқий ҳужжатни ишлаб чиқи-ниш ташкил этиш, 35 турдаги асосий истеъмол товарлари (22 турдаги озиқ-овқат ҳамда 13 турдаги шахсий ҳи-моя воситалари) чакана нархларини кўнлик мониторинг қилиш, нархларни барқарорлаштириш бўйича таклиф-

лар бериш, аҳолининг соғлигини ҳи-моялаш мақсадида озиқ-овқатлар хавфсизлиги бўйича 10 та техник регламентларга тузатишлар киритиш режалаштирилган. Шунингдек, тар-кибда зарарли трансёглар, ортиқча шаклар ва туз, болалар истеъмоли учун тақиқланган озиқ-овқат бўёқлар, тadbм берувчи қўшимчалар ва консер-вантлар тўғрисидаги маълумотлар махсусот ёрлигида (маркировкасида) алоҳида ёрқин ранг ва йирик ҳажм-ларда кўрсатилишини жорий этиш, 1 миллионга истеъмолчи ва тadbир-корларга оммавий ахборот восита-лари ва ахборот технологияларидан фойдаланган ҳолда, ҳуқуқий ёрдам ва қонун талаблари бўйича тушунти-риш ишлари олиб бориляпти.

Назорат хариди орқали озиқ-овқат ва фармацевтика махсусотлари си-фатини мустақил экспертиза қилиш, жойлаштирилаётган рекламаларда давлат тили, миллий кадриятлари-мизга зид ва истеъмолчиларни чап-гитувчи ҳолатларни бартараф этиш бўйича 11 мингта ташқи реклама об-ъектини назорат қилиш тизимини жо-рий этиш ҳам кўзда тутилган.

Бир сўз билан айтганда, бугун юр-тимизда тараққиёт ва демократик жараёнларнинг муҳим омилларидан бири ҳисобланган истеъмолчилар ҳу-қуқларини ҳимоя қилишнинг янги-ча ва замонавий тизимини яратиш бўй-ича ишлар бошлаб юборилди.

Давлатимиз раҳбари томонидан ўтказилган йиғилишда агентлигимиз ваколатларини кенгайтириш муҳим-лиги таъкидланиб, истеъмолчилар-нинг манфаатларини тўғридан-тўғри ҳимоя қиладиган халқ вакиллик органи — Олий Мажлиси ҳисобдор этиб белгилаш масаласини кўриб чиқиш топшириғи берилди. Улар-нинг ўз вақтида бажарилиши мав-жуд тизимни янада такомиллашти-риш ва хизмат кўрсатиш соҳаларида истеъмолчи ҳақ-ҳуқуқи, манфаатла-ри ҳимоясини устувор вазифага ай-лантиришда ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 1 июнь куни миллий статистика соҳасини такомиллаштириш чора-тадбирлари бўйича йиғилиш ўтказди.

Йиғилишда ҳудудлар ва тармоқлар статистикасини ўзаро мувофиқ шакллантириш, уларни ягона халқаро статистика тизими билан уйғунлаштириш масалалари муҳокама қилинди.

Ишсизликни аниқлаш
Халқаро меҳнат ташкилоти
стандартларига тўлиқ
мослаштирилиб, сўров ўтказиш
тартиби такомиллаштирилади
ва қамрови кенгайтирилади.

Вазирлар Маҳкамаси, Давлат статистика
қўмитасига таълим, кишлоқ ҳўжалиги, ташқи
савдо, транспорт, қурилиш, экология, туризм
ва яна қатор соҳалар статистикасини халқаро
стандартларга мувофиқлаштириш бўйича "ЙЎЛ
ХАРИТАСИ" ишлаб чиқиш вазифаси қўйилди.

Давлат идораларига статистикани
шакллантириш жараёнини аудит қилиш
бўйича кўрсатма берилди.

Мутасаддиларга меҳнат, энергетика,
кишлоқ ҳўжалиги, таълим каби соҳалар
бўйича халқаро базаларда
мамлакатимиз кўрсаткичларини
тўқис акс эттириш юзасидан
топшириқлар берилди.

Маълумотларни таҳлил қилишда
20 йил аввал жорий этилган дастурий
таъминотдан фойдаланилмоқда.
Тармоқнинг моддий-техника базасини
мустаҳкамлаш ҳамда дастурий
таъминотни янгилаш, солиқ,
меҳнат, молия соҳаларида
статистик маълумотларни
йиғиш ва қайта ишлашнинг
интеграциялашган
тизимини жорий этиш
вазифаси қўйилди.

17 йил аввал ташкил этилган
Статистика кенгаши фаолиятини
такомиллаштириш, халқаро
талаблар асосида мустақил
статистика тизимини яратиш
зарурлиги таъкидланди.

Жорий йил 16 мартда "Аҳолини рўйхатга
олиш тўғрисида"ги қонун қабул қилинди.
Давлатимиз раҳбари аҳолини рўйхатга олиш
статистикани шакллантиришда асосий манба
экини, бунга ҳозирдан пухта тайёрларлик
қўриш кераклигини таъкидлади.

Статистика қўмитасида махсус
бўлими ташкил этиб, хорижий
экспертларни жалб қилиш, қўмита
ҳузуридаги Кадрлар малакасини
ошириш институти фаолиятини
такомиллаштириб, аҳолини
рўйхатга олишда
қатнашадиган барча
мутахассисларни
ўқитиш юзасидан
топшириқлар берилди.

Йиғилишда кадрлар масаласига
алоҳида тўхталиб ўтилди. Сўнгги
5 йилда 318 нафар бакалавр ва
33 нафар магистр тайёрланган бўлиб,
статистика идораларида уларнинг
10 фоизи ишламоқда.

Тизимдаги ходимларнинг 2 фоизигина
статистика бўйича олий маълумотга эга.
Шунингдек, 30 йил давомида атиги
1 нафар фан доктори, 11 нафар фан
номзоди илмий иш ёқлаган.

Кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан
такомиллаштириш ва статистика фанини
ривожлантириш, соҳада меҳнатга ҳақ
тўлаш тизими қайта кўриб чиқилади.

Йиғилишда Жаҳон банки экспертлари билан биргаликда ишлаб чиқилган
Статистика тизимини ривожлантириш стратегияси тақдими ўтказилди.

Бунёдкорлик

Ҳамин йўлдошев оған суратлар.

Пойтахт аҳолисига қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини воситачиларсиз, арзон нархда етказиб бериш чоралари кўрилмоқда. Биринчи босқичда деҳқон бозорларида 256 та махсус раста ташкил этилди. Иккинчи босқичга мувофиқ, шаҳардаги 514 маҳаллада 2316 та кўчма савдо ярмаркаси ҳамда 634 турғун савдо дўкони ташкил этилди.

ИНСОН ЭРТАГА ЭМАС, УЗОҚ КЕЛАЖАКДА ЭМАС, АЙНАН БУГУН ЎЗ ҲАЁТИДАН РОЗИ БЎЛИБ ЯШАШИ КЕРАК

Бошланиш 1-бетда

Ёшларнинг интеллектуал ва ижодий салоҳиятини ривожлантириш, иқтидорли болаларни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш учун зарур шарт-шароитларни яратиш, ҳуқуқий онги ва маданияти даражасини юксалтириш мамлакатимиз халқ таълими соҳасидаги давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади.

Президентимиз раҳбарлигида халқ таълими муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, ёшлар таълим-тарбияси учун қўшимча шароитлар яратиш борасида амалга оширилаётган ишларнинг яқин келажақда ўз самарасини беришига шубҳа йўқ.

Таълим соҳасига қўрсатилаётган эътибор туфайли юртимизда янги турдаги умумтаълим муассасалари барпо этилиб, аввал қурилган биналар босқичма-босқич замон талабларига мослаштирилмоқда.

га ташриф буюриб, ўзларининг бир қатор тавсияларини берди, — дейди мазкур таълим маскани директори Умида Орипова. — Жумладан, мактаб дарсликлари савияси бугунги кун талабига жавоб бермаслиги, ўқув дастурларини илгор хорижий билимлар асосида такомиллаштириш зарурлигини билдирди. Шу билан бирга, 7-синфдан бошлаб касба йўналтириш бўйича берган қўрсатмалари асосида болаларда ҳозирданок муайян хунарларга меҳр уйғотиш учун махсус хоналар ташкил этилди. Улар керакли жиҳозлар, асбоб-ускуналар, меҳнат қуроллари, мато ва материаллар билан таъминланган.

Таълим сифатини ошириш мақсадида мактаб раҳбарияти танлов асосида, ўқитувчилар эса тест синовлари натижасида ишга қабул қилинди. Айни пайтда 61 нафар педагог тест синовлари орқали саралаб олинди.

Жорий йилда умумий қиймати 1,8 триллион сўмлик 61 та инвестиция лойиҳаси амалга оширилиб, 5 мингдан зиёд иш ўрни яратиш режалаштирилган. Шунингдек, 22 та лойиҳа бўйича 83 миллион доллар миқдорида хорижий сармоялар ўзлаштирилади.

тикомат қилади. Бу ерда иккита мактаб, 2 та мактабга таълим маскани бор. Аҳоли учун барча шарт-шароитлар яратилган.

Президентимиз яқинда туманимизга ташрифи чоғида маҳалламиз ҳудудидаги "Дала дўкони"да бўлиб, унинг иш фаолияти билан танишди, — дейди "Ташаббус" маҳалла фуқаролар йиғини раиси Нодир Расулов. — Туманимизга Қашқадарё вилояти фермерлари ўз маҳсулотларини олиб келган. Маҳалламизда ташкил этилган "Дала дўкони"да

— Иш бошлаганимизга ҳали кўп вақт бўлмаса-да, маҳсулотларимизни қўшни республикаларга ҳам экспорт қилишни бошладик, — дейди корхона раҳбари Бобур Ҳасанов. — Коронавирус пандемияси туфайли юзага келган ҳозирги мураккаб вазиятда маҳсулотларимизга бўлган талабни эътиборга олиб, барча зарур чора-тадбирларни амалга оширяпмиз.

— Уйимиз яқинидаги мазкур тикувчилик цехида барча шароитлар бор, — дейди корхона ишчиси Феруза Юсу-

Сергели туманида бунёд этилган кўп қаватли уй-жойлар сабаб, аҳоли сони ошиб бормоқда. Утган йили бу ерда тўртта янги мактабни барпо этиш ишлари бошланган эди. Айни пайтда уларнинг иккитаси фойдаланишга топширилди.

Мамлакатимиз Президенти Шавкат Мирзиёев 29 май куни аҳоли учун яратилаётган шароитлар, фуқаролар ҳаётини яхшилаш, фаровонлигини ошириш йўлида қилинаётган ишлар билан танишиш мақсадида пойтахтимизнинг Сергели туманига ташрифи чоғида туманининг 5А мавзесида қад ростлаган 1680 ўринли тўрт қаватли 329-умумий ўрта таълим мактабига бўлди. Замон талаблари асосида барпо этилган мазкур таълим маскани 48 та ўқув хонасидан иборат, шундан 20 таси фан кабинети, 14таси бошланғич синф хонаси ва яна 14таси хорижий тилларни ўқитишга мўлжалланган. Шунингдек, бу ерда лаборатория ва тўғарак хоналари, электрон кутубхона, тиббиёт пункти, ошхона, фаоллар зали, спорт майдонларида замонавий шароитлар яратилган.

— Давлатимиз раҳбари мактабимиз-

Бугун Сергели туманида катта, замонавий мавзе пайдо бўлди. Охириги 3 йилда бу ерга 100 мингдан зиёд аҳоли кўчиб келиб, улар сони 276 минг нафардан ошди.

Президентимизнинг бевосита ташаббуси ва тегишли қарорлари билан республикамизнинг барча ҳудудларида арзон уй-жойлар қурилаётгани аҳолининг уй-жойга муҳтож, кам таъминланган қатламнинг мушкулсини осон қилмоқда. Давлат томонидан аҳолига қатор қулайлик ва имтиёзлар яратилгани натижасида юзлаб оилаларнинг неча йиллик орузи ушалай, уйли бўляпти.

Яқинда бу ерда яна бир ўн олти қаватли уй фойдаланишга топширилди. Ташқи кўриниши билан ажралиб турган бу иморат замонавий стандартлар асосида зилзиллага бардошли қилиб қурилди. Деворларида энергия тежовчи материаллардан фойдаланилган. Интернет тармоғи, видеокузатув ва ёнғин хавфсизлиги ускуналари билан жиҳозланди. Уй 2-3 хонали 80 та хонадондан иборат бўлиб, кам таъмин-

олиши, ўйнаши учун яратилган шароитлар бизни хурсанд қилди.

Пойтахтимизнинг Олмазор туманида жойлашган "Агрегат" заводига узоқ йиллар меҳнат қилдим, — дейди Сергели тумани "Ташаббус" маҳалласида истиқомат қилувчи пенсионер Юсуфжон Идиямов. — Ҳозир ёшим 63 да, тўрт нафар фарзандим бор. Энг ачинарлиси, шу заводда 31 йил меҳнат қилиб, 30 йил унинг оилавий ётоқхонасида яшадим. Фарзандларимни шу ерда катта қилдим. Тўғриси айтсам, ўтган йиллар давомида болаларимни кўзига қарашга уялардим. Чунки уларга ота бўлиб етарли шароит қилиб беролмаганимдан ўқинардим. Бошланам йўқлигидан неча тонглари йиғлаб оттирганим ўзимга аён. Ҳамма ҳам ўз уй-жойи, бошпанаси бўлишини хоҳлайди. Лекин беш қўл баробар эмас, дега-нидек, ҳаммада ҳам бунинг учун моддий жиҳатдан имконият йўқ. Шу боис, айрим оилалар, йиллаб бизга ўхшаб оилавий ётоқхонада ёки ижарада туради. Бугун ана шундай оилалар оғирини енгил қилган инсонлар қатори бизнинг оиламиз ҳам Президентимиздан жуда миннатдор. Аллоҳга шукри, давлати-

30 хилга яқин қишлоқ хўжалик маҳсулотлари арзон нархларда сотилмоқда. Энг асосийси, 10 тонна маҳсулотни сақлашга мўлжалланган ихчам, совуткичли бу шохобчанинг маҳсулотлари арзон ва юқори сифати билан манзур бўлмоқда.

— Ойлик маошим яхши. Ишга келиб-қетишни ўйламайсиз. Энг асосийси, бу ерда қўшимча касб-хунар ўргандим, оиламиз бюджетига ўз ҳиссамини қўшяпман.

Юртимизда истироҳат боғлари ташкил этилиб, аҳолининг мароқли дам олиши учун шароитларни кенгайтириш масалаларига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Сергели туманида 5 гектар ҳудудда сайилгоҳ (парк) ташкил этилди. 2020 йил январь ойида ишга туширилган умумий майдони 10 гектар бўлган "Flowers Garden Park" сайилгоҳи бугун аҳоли хизматида.

— Мазкур сайилгоҳнинг 5 гектари боғ, 5 гектари гул сотиш марказидан иборат, — дейди сайилгоҳ иш бошқарувчиси Нурулла Абдуллаев. — Боққа йирик гулли магнолия, фотиния фразери, қора сосна, игна баргли арча, "Кримсон кинг" чинори каби 30 турдаги 6 мингдан зиёд манзарали дарахт ва 20 турдаги 60 мингдан зиёд бута олиб келиб экилган.

Аҳолининг кўнгилли ҳордиқ чиқариши учун сайилгоҳ ҳудудига ресторан, кўнгилочар дастурлар ўтказишга мўлжалланган очиқ саҳна, болалар ўйингоҳи спорт майдончаси, 5 та фаввора барпо қилинган.

Туркиянинг "Natural Peyzaj" ширкати билан ҳамкорликда бунёд этилган боғда 150 та иш ўрни яратилди.

Бир сўз билан айтганда, бугун Сергели тумани бутунлай ўзгача қиёфа касб этмоқда. Бу ерда амалга оширилаётган барча ишлар Президентимизнинг "Инсон қадрли" улуг. У эртага эмас, узоқ келажақда эмас, айнан бугун ўз ҳаётидан рози ва мамнун бўлиб яшаши керак" деган гапларининг амалдаги ифодасидир.

Лутфулла СУВОНОВ,
"Янги Ўзбекистон" муҳбири

Сўнгги уч йилда мамлакатимизда 160 дан ортиқ умумтаълим маскани қурилди, ўнлаб ихтисослаштирилган мактаблар ташкил этилди. Ўқитувчиларнинг иш ҳақи ўртача 2,5 баробар оширилди. Буларнинг барчаси таълим сифатини кўтаришга, педагогларнинг жамиятдаги обрў-эътиборини кучайтиришга хизмат қилмоқда.

ланган ва муҳтож оилаларга топширилган.

— Иккита фарзандим билан 14 йилдан бери ижарада яшаб келаётган эдик, — дейди ана шу уйдаги хонадонлардан бири соҳиби Шаҳноза Жўрабоева. — Ушалмас орзу бўлган ниятимиз Президентимизнинг ғамхўрлиги боис, амалга ошди. Хонадонимиз миллий, ўзбекона услубда барча зарур эҳтиёжлар пухта ҳисобга олинди қурилган. Айниқса, болаларимизни дарс қилиши, дам

миз раҳбарининг ғамхўрлиги, ҳукуматимизнинг ёрдами билан янги уйда тўй қилдим, набирали бўлдим.

Таъкидлаш жоизки, аҳоли сони ўсиши билан, уларнинг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган талаби ҳам ортади. Ана шу мақсадда пойтахт аҳолисига қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини воситачиларсиз, арзон нархда етказиб бериш чоралари кўрилмоқда.

Тумандаги "Ташаббус" маҳалласида беш ярим минг нафардан ортиқ аҳоли ис-

Мазкур маҳалла ҳудудида жойлашган "MADENA COLLECTION" масъулияти чекланган жамиятида яқин-атрофдаги 100 нафар хотин-қиз ишлайди. Улар учун барча шароитлар яратилган. Корхона қарантин талаб-қоидаларига қатъий амал қилган ҳолда фаолият кўрсатмоқда.

Бундан бир йил олдин ўз фаолиятини бошлаган тикувчилик корхонасида тиббиёт ходимлари учун йилга 150 минг дона махсус кийимлар ишлаб чиқарилади.

Тараққиёт мезони

ЗАМОНАВИЙ ВА ТЕЖАМКОР ТЕХНОЛОГИЯЛАР —
ИҚТИСОДИЁТНИНГ МУСТАҚКАМ ТАЯНЧИАбдурауф ҚОРЖОВОВ,
иқтисодий шарҳловчи

Электр энергиясиз ҳаётимизнинг бир кунини ҳам тасаввур этиш мушкул. Уйимиз, ишхонамиз, шахримиз чароғонлиги, хизмат кўрсатиш шохобчаларидан тортиб, бутун дунёни ўз "тўри"га ўраб олган интернет тармоғига ҳам шу қувват жон киритади. Унга ишлаб чиқариш "мотори" ёки яшаш шароитимиз "юраги" деган таърифлар бежиз берилмаган. Саноат корхоналаридаги улкан агрегатлардан тортиб, тиббий ташхис қўйиш ускуналарига ҳам узил оқди темир-терсака айланиб қолади.

Электр энергиясини ҳосил қиладиган муқобил манбалар сони кейинги пайтда ортиб борапти: гидро, атом, қуёш, шамол, гибрид, биомасса... Лекин мамлакатимизда соҳанинг энг "оғир юки" ни иссиқлик электр станциялари тортди келади. Бугунги кунда унинг жами электр ишлаб чиқариш ҳажмидаги умумий ҳиссаси қарийб 85 фоизни ташкил қилади.

ТИЗИМДАГИ ТУБ БУРИЛИШЛАР

Президентимиз 2018 йилнинг 3 октябры куни ўтказилган йиғилишда электр энергияси соҳасида вужудга келган аҳолини танқидий таҳлил этар экан, уни ривожлантиришнинг долзарб вазифаларини белгилаб берди.

— Атом электр станциясининг ишга туширилиши ёқилги сарфини қисқартириш бўйича революцион ечимлардан бири бўлади, бироқ бунинг учун ҳали 8-10 йил керак. Шунинг учун мавжуд муаммоларни

тезроқ бартараф этиш ва тармоқни тубдан ривожлантириш, энг муҳими, қисқа даврда тизимда сезиларли ижобий ўзгаришларни таъминлаш керак, — деди давлатимиз раҳбари.

Орадан кўп ўтмай, тизимда туб бурилишлар даври бошланди. Президентимизнинг 2019 йил 1 февралдаги қарорига мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Энергетика вазирлиги ташкил этилди. Уша йилнинг 27 мартдаги давлатимиз раҳ-

барининг қарорига асосан, "Ўзбекэнерго" акциядорлик жамияти ислор қилиниб, унинг негизида "Иссиқлик электр станциялари", "Ўзбекистон миллий электр тармоқлари" ва "Худудий электр тармоқлари" акциядорлик жамиятлари ташкил топди. Улар вазирлик таркибиде фаолият кўрсатиши баробарида ҳар бир жамият "ўз араваси"ни ўзи торттишига қаратилган ташкилий-ҳуқуқий асосларга эга.

2019 йилда мамлакатимизда 56,4 млрд. кВт.с. электр энергияси ишлаб чиқарилди. Бу микдор 2015 йилга

нисбатан 20 фоизга ошганига қарамай, иқтисодиёт тармоқларининг ривожига ва аҳоли эҳтиёжларининг ошиши туфайли 2030 йилга бориб, электр энергияга талаб 2 баробарга ўсиши кутиляпти. Унинг муайян қисми қурилиши кўзда тутилган атом электр станцияси ва муқобил энергия манбалари ҳисобидан қолганда, қабул қилинган стратегик ҳужжатда ҳам асосий "юк" ИЭСлари зиммасига юкланган.

Бу — истиқбол режалари. Юқорида айтганимиздек, ҳозирги ҳаётимизнинг ҳар бир кунини электр

энергиясиз тасаввур қилиб бўлмайди. Бинобарин, кейинги пайтда эҳтиёжни қондириш учун қўшни мамлакатлардан ҳам бу қувватни импорт қилишга тўғри келяпти. Алқисса, бугунги кунда бундан уч-тўрт йил олдинги соҳада юзага келган "танқислик", "чеклов" каби қундалиқ ҳолатларга эса, ҳеч қимнинг қайт-гиси келмайди, тарихга айланиб қолишини истаиди. Яъни, аҳоли ва иқтисодиёт эҳтиёжини тўла таъминлайдиган барқарор электр қувватлари бугунги кунда ҳам, эрта ва индин ҳам бирдай зарур.

ПАНДЕМИЯ ВА ИНВЕСТИЦИЯВИЙ МАЖБУРИЯТЛАР

ТАХИАТОШ ИЭС ЯНГИ БУГ-ГАЗ ҚУРИЛМАСИ ҚУРИЛИШИ ЖАРАЁНИ

Тахياتош иссиқлик электр станцияси мамлакатимизнинг Қорақўм ва Қизилқўм кенгликлари ястаниб ётган шимол-ғарбда жойлашган. Унда ҳозирги пайтда қунига 10 миллион кВт. электр энергияси ҳосил қилинади. Бу олтимши йил олдин ишга тушган дастлабки агрегатнинг бир иллик иш ҳажмига тенг. Асосий манбаи табиий газ бўлган улкан корхонанинг иллик қуввати 3,5 млрд. кВт.с. бўлиб, Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилоятини электр энергияси билан таъминлаб келади.

"Яшил" иқтисодиёт доирасида юз бераётган ривожланишнинг янги босқичи стратегик вазифаларни жорий этишда замонавий, самарадор ва тежамкор технологияларни фаол қўллашни кун тартибига қўймоқда. Улкан иншоотни барпо этишда бош пудратчи бўлган Кореянинг "Hunday" консорциуми жаҳоннинг 13 та турдош нуфузли компанияси иштирокида худди шу талаблардан келиб чиққан ҳолда, қурилиш ишларини олиб борапти. Унинг умумий қиймати оз эмас, кўп эмас 678, 2 миллион доллар туради.

Минтақа иқтисодиётида муҳим ўрин тутган мазкур иншоот технологиясининг ноёб жиҳатлари хусусида гап борганда, станциянинг бош муҳандиси Муҳаммедали Нуримбетов шундай кўрсаткичларни келтирди.

— Олиб борилаётган ишлар натижасида станция қуввати ортиб, ҳозиргига нисбатан йилгига икки баравар кўп, яъни 6 миллиард кВт.с. электр энергияси ишлаб чиқаради. Унинг бир кВт.ни ҳосил қилиш учун айти пайтда 430,3 г/кВт.с. ёқилги сарфланаётган бўлса, янги қурилмада бу микдор 266 г/кВт.с. ни ташкил этади, бу ўз навбатида, йилгига 483,5 млн. куб.м. "зангори олов"ни тежаш имконини беради. Фойдали иш самарадорлиги ҳозиргига нисбатан қарийб 70 фоизга ортгани ҳолда, ҳавони ифлос қилувчи чиқиндилар йилгига 741 тоннага, ис газининг микдори айти пайтдаги 972 минг тоннадан 216 тоннага камайдди.

Шу билан бирга, иссиқлик энергиясининг 139 минг Гкал. га ошмиши ҳисобига қўшимча равишда 100 та мактабни, 200 та болалар бочаси, 10 та йирик корхона ва икки миллион аҳолини иссиқлик билан таъминлаш имконини яратди.

Қайд этиш жоизки, бутун дунёни коронавироз пандемияси исқанжасига олган, миллионлаб корхоналар инқирозга юз тутган, йўллар ва чегаралар бекилган, умуман олганда, ҳеч бир кўзда тутилмаган мураккабликлар рўй бераётганига қарамай, Тахياتош иссиқлик электр станциясидаги инвестиция мажбуриятлари тўлиқ бажариб келинапти. Барча янги энергоблоклар ўз муддатида фойдаланишга топширилади.

Худди шундай фикрларни, тежамкорлик ва самарадорликка доир мисолларни "Тўрақўрғон", "Толлимаржон" ИЭСлари, Фарғона электр иссиқлик марказида олиб борилаётган лойиҳалар бўйича ҳам келтириш мумкин.

"Сирдарё" ИЭС тизимининг "отахон"ларидан бири. Бу ерда Президентимизнинг 2017 йил 29 декабрда имзоланган "Сирдарё" иссиқлик электростанциясида энергоблоклари босқичма-босқич модернизация қилиш чора-тадбирлари тўғрисидаги фармойишига мувофиқ, Россиянинг "Силовые машины" ОАЖ компанияси томонидан бешинчи ва олтинчи энергоблокларида модернизация ишлари олиб бориляпти. Лойиҳада кўзда тутилган ишлар бажарилиши натижасида ҳар бирининг қуввати 325 МВт. га етказилади, 1 кВт.с. учун шартли ёқилги сарфи 40 граммга камайдди, натижада уч босқичли модернизация ишлари якунида йилгига 270 миллион кубометр табиий газ тежашга эришилади.

— 2019 йилда учинчи ва тўртинчи энергоблокларида модернизация ишларини муваффақиятли якунладик, — дейди "Силовые машины" ОАЖнинг генераторларни модернизация қилиш бўйича ишчи гуруҳи раҳбари Алексей Терентьев. — Бунинг натижасида энергоблокларнинг ўрнатилган қуввати 650 МВт.га етказилди. Айти пайтда карантин чораларига қатъий амал қилган ҳолда, навбатдаги лойиҳа доирасидаги ишларни режа асосида давом эттиряпти. Март ойида бошланган бу ишлар ноябрь ойида тўлиқ якунланади.

2020 йилда электр энергияси истеъмоли ўтган йилга нисбатан ўртача 9 фоизга ошмиши ҳисобга олинган ҳолда, инвестиция лойиҳалари ушшоққик билан ҳаётга татбиқ этиляпти. Жаҳон банки ва Осиё тараққиёт банки билан ҳамкорликда ишлаб чиқилган бу йўналишдаги "йўл харитаси" иқросини сўзсиз таъминлаш муҳим аҳамиятга эга.

Шу жиҳатдан олганда, пандемия туфайли юзага келган жаҳон иқтисодий инқирози шароитида жорий йилда иссиқлик электр станцияларида 1177 мегаватт қувватларни ишга тушириш ишлари жадал давом этаётгани, тизимда хорижий инвестициялар ҳисобига 3500 мегаваттлик буғ-газ қурилмалари бўйича режалар шакллантирилгани энергетикамиз ва иқтисодиёт тармоқларининг барқарор ишлаши ҳамда ривожланишига мустақкам замин яратилаётганидан далолат беради.

НАВОИЙ ИЭС ЎҚУВ МАРКАЗИ, АМАЛИЙ МАШГУЛОТЛАР

ИШ ЖАРАЁНИ

ЯНГИ ВА ЯНГИЛАНАЁТГАН ҚУВВАТЛАР

Айрим раҳбарларнинг ишхонасида бўлсангиз, стол устида таҳлилга ётган даста-даста қоғозлар, харитаю чизмалар юмушлар қўлигини ва ҳар бир дақиқанинг ғаниматлигини намён этиб тургандай туюлади. "Иссиқлик электр станциялари" АЖ раиси ўринбосари Фаизулло Шоиматовнинг мўъжаз иш кабинетиде замонавий телекоммуникация жиҳозларидан бошқа эътиборни тортидиган нарсанинг ўзи йўқ. Боз устига Ф. Шоиматов айти куннинг энг долзарб вазифаси — инвестиция масалалари билан шуғулланади. Бугунги кунда АЖда татбиқ этилаётган йирик лойиҳалар сони бармоқ билан санарли бўлса-да, ҳар бирининг қиймати доллар ҳисобидаги беш-олти, умумийлаштирилганда етти хонали сонларда акс этади.

— 2020 йилда фаолият кўрсатаётган ва янги қувватларни энг замонавий технологиялар асосида модернизация қилиш ҳамда ишга тушириш акциядорлик жамиятимизнинг устувор вазифаси ҳисобланади, — дейди Фаизулло Шоиматов. — Татбиқ этилаётган олти йирик лойиҳага халқаро молиявий институтларнинг умумий қиймати 3 миллиард 232 миллион доллардан ортиқ маблағлари жалб этилиши кўзда тутилган бўлса, уларнинг 145,8 миллион доллар жорий йилда ўзлаштирилади. Мазкур лойиҳалар Президентимизнинг шу йил 9 январь куни қабул қилинган "Ўзбекистон Республикасининг 2020-2022 йилларда инвестиция дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарориде ҳам ўз ифодасини топади.

Бу лойиҳаларнинг замирига эътибор

қаратадиган бўлсак, улар бир-бирининг узвий давоми сифатида намён бўлади.

2017 йил 4 декабр санагини соҳа ходимлари яхши эслагани. Президентимиз Тошкент иссиқлик электр станциясига ташрифи чоғида 370 МВт.ли янги буғ-газ қурилмасининг рамзий старт тугмасини босган эди. Унинг фойдаланишга топширилиши билан қўшимча равишда йилгига 2,6 миллиард киловатт-соат электр, шунингдек, 110 минг Гкал. иссиқлик энергияси ишлаб чиқариш имконияти яратилди.

Яна бир муҳим жиҳати, хомашё тежамкорлиги билан боғлиқ. Замонавий қурилма 1 киловатт электр энергияси ишлаб чиқариш учун сарф қиладиган шартли ёқилгининг микдори 223 г/киловатт-соатни ташкил қилса, амалдаги энергия блокларида бу кўрсаткич салкам икки баравар кўп. Бунинг натижасида йилгига 350,9 миллион кубометр табиий газ тежалади.

Умумий қиймати 511,86 миллион доллар бўлган ушбу ноёб лойиҳа доирасида 291 миллион долларлик чет эл инвестиция маблағлари ўзлаштирилди. Уни амалга ошириш учун Бельгия, Италия, Россия каби давлатлардан замонавий ускуналар келтирилди ва АҚШнинг "Женерал электрик" компаниясининг буғ-газ турбина ва генераторлари ўрнатилди.

Орадан икки ой ўтиб, мамлакатимизга амалий ташир билан келган компания вице-президенти Роналд Жеймс Полпетт давлатимиз раҳбарининг қабулида бўлган чоғида юқори технологияли дастурларни қўлаб-қувватлагани учун миннатдорлик билдирар экан, узоқ муддатли ва кенг қўламли ҳамкорликни янада ривожлантиришга тайёр эканини таъкидлаган эди.

Бугунги кунда Ўзбекистонда энергетика инфрақурилмаси объектларини модернизация қилиш, жумладан, Тахياتош иссиқлик электр станциясида замонавий буғ-газ қурилмаларини қуриш, Тошкент иссиқлик электр станцияси қувватларини кенгайтиришнинг иккинчи босқичини рўйбга чиқаришда бу компания фаол иштирок этмоқда.

Ҳамкорлик масофа танламайди. Навоий иссиқлик электр станциясида техник иқтисодий асосга кўра, умумий қиймати 1 миллиард 331,1 миллион доллар бўлган "Навоий-2" ва "Навоий-3" йирик лойиҳалари доирасида Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги (JICA)нинг 983,4 миллион доллар инвестиция маблағлари жалб этилиши бунинг яна бир мисоли. Зеро, худуддаги улкан саноат корхоналари, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг самарали фаолияти, аҳолини янада ишончли электр энергия билан таъминлаш айнан ушбу станцияда амалга оширилаётган инвестиция лойиҳаларига бевоқифа боғлиқ.

Маълумки, 2017 йилнинг 28 мартда давлатимиз раҳбари бу ерда ўрнатиладиган иккинчи буғ газ қурилмаси лойиҳасига тамал тоши қўйган эди. Орадан икки йил ўтган эса, унинг иш фаолияти билан яқиндан танишди. Техник иқтисодий асосига кўра, қиймати 547,25 миллион долларга тенг бўлган мазкур лойиҳа "Mitsubishi Corporation and MHP" консорциуми ва Туркиянинг "Calik Enerji" компанияси томонидан ана шундай қисқа фурсатда амалга оширилди.

— Унинг ишга туширилиши натижасида йилгига 3 миллиард 454 миллион киловатт-соат электр энергияси билан бир қаторда иссиқлик

энергияси ҳам ишлаб чиқарилади, — дейди Фаизулло Шоиматов. — Ҳисоб-китобларга кўра, 1 киловатт-соат электр энергияси ишлаб чиқариш учун шартли ёқилги сарфи камайиши ҳисобидан йилгига ўртача 829 миллион куб метр табиий газ тежалади.

Анаъанавий электр станцияларининг фойдали иш коэффицентини ошириш йўллари ни излаш — бутун дунё технологиялари эътиборида бўлган масала. Буғ-газ қурилмалари ушбу муаммоларнинг замонавий ечимидир. Иссиқлик электр станцияларининг фойдали иш коэффицентини одатда 40 фоизни ташкил этади. Навоий ИЭСнинг иккинчи буғ-газ қурилмасида бу кўрсаткич 57 фоизга етказилган. Умуман олганда, айти пайтда бу борада татбиқ этилаётган барча лойиҳаларда ушбу жиҳатга энг устувор талаблардан бири сифатида қаралади.

Мамлакатимизда замонавий буғ-газ қурилмаларининг барпо этилиши, ўз навбатида, минг нафардан ортиқ юқори малакали мутахассис тайёрлаш заруратини келтириб чиқаради. Шу боис, Навоий ИЭС базасида Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги молиявий кўмакида бундай ходимларни тайёрлайдиган ўқув маркази ташкил этилган. Ҳозиргача бу ерда 300 дан ортиқ мутахассис тайёрларилган ўтди.

Давлатимиз раҳбарининг Навоий вилоятига мазкур таширфи давомида умумий қуввати 1300 МВт. (ҳар бири 650 МВт.) бўлган учинчи ва тўртинчи буғ-газ қурилмасини қуриш тўғрисида қарор қабул қилинди. Бу лойиҳаларни амалга оширишда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилиш ҳам назарда тутилган.

Буюк аждодларимиз

ЖАЛОЛИДДИН МАНГУБЕРДИ –

инсонийлик ва мардлик тимсоли

Камол МАТЁҚУБОВ

Хоразмшоҳлар давлатининг энг сўнгги ҳукмдори султон Жалолиддин Мангуберди (Менгбўрий) ҳақида XIII асрдан бошлаб Шарқ муаррихлари, ижодкорлари, XVII асрдан кейин Ғарб йилномачилари, қадимшунос олимлари жуда кўп тарихий асарлар, илмий тадқиқотлар яратдилар. Уларни бир жойга жамласа минг жилдан ортиқ китоблар пайдо бўлиши, шубҳасиз. Бу асарларда Жалолиддин Мангубердининг аجدодлари тарихи, султоннинг ҳаёти ва тақдир, ватан, халқ озодлиги йўлидаги қаҳрамонликларга тўла фаолияти, мўғулларга қарши олиб борган курашлари, замондошларининг унга нисбатан муносабатлари, инсоний сифатлари ва эътиқоди билан боғлиқ кўлаб масалалар атрофлича ёритилган. Афсуски, бу асарларнинг нихоятда оз қисми ўзбек тилига ўтирилган. Ўзбек тилида эса у ҳақдаги тарихий, илмий, бадиий асарлар энди-энди яратила бошланди. Халқимиз Ватан озодлиги йўлида жонини фидо қилган довурак курашчи, миллий қаҳрамон, жаҳон халқлари тарихида ўчмас из қолдирган улўғ инсон тақдир ҳақида асл ҳақиқатни билишни истади.

Хўш, унинг озодлик учун курашчи, қаҳрамонга айланиши, юртга, халққа нисбатан меҳр-муҳаббати юксак, эътиқодда собит, адолатпарвар, олижаноб фазилатларга эга инсон сифатида шаклланиши қандай кечган?

Жалолдиннинг ёшлик йиллари ҳақида маълумотлар бизгача кам етиб келган. Лекин Хоразмишохлар саройида XII аср охири, XIII аср бошларида кечган воқеаларни кузатиб, унинг ёшлик йиллари ҳақида баъзи хулосаларга келиш мумкин. Маълумки, Хоразмишох Аншутегинийлар саройида тарихий асарларда тилга олинмайдиган, бироқ барча ҳукмдорлар амал қилган ёзилмаган кунун бор эди. Улар ўғз кабиласига мансуб Бекдили уруғидан бўлган қизилари маликаликка танларди. Улардан туғилмаган ўғил фарзандлар тахт ворисларига айланарди. Бошқа маликалардан туғилган фарзандлар валиахд бўлолмасди. Бу ҳол мамлакатни бир сулола вақиллари ичмил бошқаришига, турли қабилалар, уруғлар ўртасида тахт учун курашлар юзгага келмаслигига, давлатнинг таракқий этишига хизмат қиларди. Бу ҳолат Оловуддин Такаш ҳукмдорлигининг охиригача давом этди. 1200 йилда Оловуддин Мухаммад Хоразмишох тахтга ўтириши билан бу ёзилмаган кунунга пугур етди. Бунинг сабаби бор эди. Такашнинг қатъа ўғли тахт вориси Носириддин Маликшоҳ 1197 йилда вафот этди. Натيجада Такашнинг қичқоқлари мансуб хотинидан туғилган ўғли Оловуддин Мухаммад тахт ворисига айланади. Лекин Хоразмишох Такаш мамлакат ярим ўғз, ярим қичқоқ Оловуддин Мухаммад қўлида қўлиб кетмаслиги учун унга Бекдили уруғидан бўлган малика Ойченчаки олиб беради. Ундан 1199 йилда туғилган фарзанд Жалолдиннинг Мухаммад Хоразмишохга валиахд қилиб белгилайди.

Аммо Тақаш вафотидан кейин Оловулдин Мухаммаддин ҳам, мамлакат ҳукмронлигини ҳам қўлга олган Туркон хотун ўғузларни салтанат ишларидан четлаштириб, қишлоқларни давлат таянч-ларига айлантиришда урунади. Жалолиддинни валияхудликдан четлаштириб, унинг ўрнига Мухаммад Хоразмшоҳнинг қишлоқ хотинидан туғилган ўғли Улоқшоҳни тахт вориси деб эълон қилдиради. Воқеаларнинг бундай кечилиши Туркон хотуннинг Жалолиддин билан онасига адоват билан қараганини, улар ўртасида зимдан қарама-қаршилик, душманлик кечганини кўрсатади. Шундан келиб чиқиб айтиш мумкинки, Жалолиддин дастлабки тарбия ва таълимини онаси қўл остида олади. Отаси Мухаммад Хоразмшоҳ ҳам ўғли Жалолиддинга меҳри-

бонлик кўрсатади. Уни доимо ўзи билан бирга олиб боради, Туркун хотун хуружларидан химоя қилади. Бу борада муаррихлар "Бошқа укаларининг вақтичонлиги қилиши ва дунё нызматларига берилган бўлишига қарамасдан Султон Жалолиддин ҳеч қачон отаси ёнидан айрилмасди, давлат ишларида унга ёрдам берадди", деб ёзади. Онанинг дастлабки таълим-тарбияси, саройдаги зиддиятлар, моноси Туркун хотуннинг нафрати, отаси султон Муҳаммаднинг мухаббати, мамлакатдаги улкан ўзгаришлар, илм-маърифатнинг юксалиши барча-барчаси ёш Жалолиддин ҳаёлатига ўчмас из қолдиради. Етуклик пайлаоялари ўша даврдан бошланади. Бу ҳақда тарихчи Отамалик Жувайний "Тарихи жаҳонгушо" асарида "Султон Муҳаммаднинг ўғиллари орасида ёш жиҳатидан энг каттаси, жасорат ва билим жиҳатидан устуни, салтанат тожи ва илоҳиёт чиронининг нури Султон Жалолиддин эди", деб маълумот беради. Бу қисқagina маълумот Жалолиддиннинг ёшлик давридан бошлаб ихтиёда илм-маърифатли, имон-эътиқода собит, салтанат ишларини англаб етишда моҳир, ҳарб соҳасида мард ва жасур бўлиб юяга етганлигини англатади.

Тарихий битиклар муаллифлари Жалолиддин шахсияти ҳақида сўз юритганда уни нихоятда мулоҳазакор, камтар, яқинлари, сафдошларига яхшиликлар қўрсатган, улардан меҳр-муҳаббатни аямаган инсон сифатида эътироф этади. Бундай олижаноб хусусиятлар унинг отасига, укалари — Ғиёсиддин Пиrhoх, Руқийддин Ғурсанжой, Қутбиддин Улоқшоҳ, Оқшоҳ ва бошқаларга нисбатан муносабатларида ҳам намоён бўлади. Тарихий асарлардан маълумки, ҳукмдорлар саройларида ота-болалар, ака-укалар ва бошқа яқин қариндошлар ўртасида меҳр-оқибат, дўстона ҳамкорлик туйғу-лари ҳамиша ҳам устувор бўлавермаган. Аксинча, тахт учун кураш, отани болага, акани укага қарши қилиб қўйган. Оқибатда кўп мамлакатларнинг ички ҳаётида тахт талашли билан боғлиқ феодаллар содир бўлган. Жалолиддин мана шундай хунрезликлардан ўзини тийган. Эътибор беринг, у тахт вориси қилиб белгиланган. Лекин Туркун хотуннинг таъзили билан валиахдиқдан четлаштирилди, ўрнига укаси Қутбиддин Улоқшоҳ тахт вориси қилиб белгиланган. Бундай пайтда Жалолиддин бошқалар каби Туркун хотун билан, отаси ва укаси билан тахт учун курашга киришиши мумкин эди. У бундай йўл тутмади. Отасига садоқат билан хизмат қилди. Укаларига эса меҳри-бонлиқ қўрсатди. Муаррих Рашидиддин

“Жомье уи-гаворих” асарига ака-укалар ўртасидаги муносабатлар турғисида тўхталиб шундай ёзади: “Ака-укалар орасида мустақкам дўстлик, меҳр-оқибат ришталари ва бирдамлик бор эди. Айниқса, Жалололдин укаларига бу борада ибрат бўладиган даражада уш тугат, укарга ни-хоятда меҳрибон эди. У ҳаётга ақл кўзи билан қарар ва биродарлик ришталарини мустақкамлашга интиларди. Аммо фалак қозиси унга вафо қилмади, укаларининг қўчқилиғи мўғуллар қўлида ўлим топди. Булар сultonни оғир кайғига солиди”.

Жалолиддин қалбида бундай олижаноб туйғуларнинг бўй кўрсатиши унинг яхши таълим-тарбия олганлигидан ва юксак инсоний хусусиятларга эгалигидан дарак беради.

Унинг отаси билан муносабатлари ҳам хурмат-эҳтиром асосига қурилган эди. У Оловуддин Муҳаммаднинг барча қоришларида қатнашди, жангларда мардлик кўрсатиб, 1216 йилда Хоразмшоҳ хонлар қўлига қосибланган Қорахитий ҳукмодори Гурхон устига қориш бошлайди. Аммо Изгир дарёси бўйида Гурхонни мағлуб қилиб қайтаётган Чинчиноннинг угли Жужу бошчилигидаги мўғул қўшини билан тўқнаш қелади. Жангда мўғуллар Хоразмшоҳ қўшинининг қач ва марказий қисмига ҳужум қилиб, уларни оғир аҳволга солади. Шунда Жалолиддин бошчилигидаги ўнг томон мўғулларга ҳужум қилиб, мардлик кўрсатиб ва қўшинни мағлубиятдан асраб қолади. Хоразмшоҳ Муҳаммад ҳам угли Жалолиддиннинг ўзига нисбатан садақотини, хурмат-эътиборини яхши билар, унинг мардлигига тан берав, шунинг учун бошқа ўғилларини қўл остидаги мулкларни бошқаришга жўнатиб юборса ҳам уни ёнидан четлаштирмас эди. Шу тариқа Жалолиддин отасининг барча зафарли қоришларида фаол иштирок этади. Ҳатто отаси мўғуллар босқинидан қочиб Каспий денизигадаги Ашур ода оролига борганида ҳам унга садақот билан ҳамроҳлик қилади. Хоразмшоҳ ади шу оролда ҳаётининг сўнги дамларида салтанат вәрислигини Улоқшоҳдан олиб Жалолиддинга топишди. Мамлакатни мўғуллар қанчалигини фақат Жалолиддингина кўтара олади, дефти шончў биллариди.

XX асрдан кейин Хоразмшоҳлар тарихи ҳақида ёзилган баъзи асарларда Жалолидин билан отаси ўртасида жиҳдий зиддият, қарама-қаршилик бор эди, деб қўрсатишган. Лекин тарихий асарларнинг бирортасида бундай зиддият ҳақида маълумот учрамайди. Фақат Жувайнийнинг "Тарихи жаҳонғушо"сида мўғуллар юртга бостириб келган пайтда Жалолидин отасига душманча қарши кураш йўлини тутиш керак, деган фикрни билдиргани айtilлади, ҳолос.

Жалополдиннинг отасига нисбатан ҳурмат-эҳтирмои унинг вафотидан кейин ҳам давом этади. Муаррих Шайхобидин Муҳаммад Насавий "Султон Жалополдин Мёнғубурни ҳаёти тафсилоти" асарида шундай воқеани келтиради: "Султон Ҳилолти босиб олгандан кейин қул остидаги барча ўлкалари фатҳнома юбориб тўғрисида фармойиш берди. Мен фатҳномада Жалополдин унвонини унинг отаси Улуғ султон (Муҳаммад Хоразмшоҳ) унвонлари каби битиш тўғрисида вазир Шарафл мулкдан кўрсатма олдим. Аммо Султон ўзига нисбат берилган бу унвонларни рад қилди, бу борада норозилик билдириб шундай деди: 'Мен ҳам қўшим сонининг

кўпчилиги ва хазинадаги бойлигимнинг мўл-
лиги жиҳатдан Улуг султоннинг катта мам-
луқларидан бири даражасига етганимда
ёрликларга битиладиган унвонимни отам-
нинг унвонлари сингари ёзишга рухсат
этанам. Ҳозирча эса йўли! Менинг уятдан
тилим танлаймига ёйиб қолди. Унинг
айтган гаплари ҳақ эди”.

Жалолиддиннинг отасига эхтироми шу билан чекланмайди. У 1229 йилда Исфихонда отаси хотирасига бағишлаб мадраса, масжид, мақbara қуришга буйруқ беради. Мозандарондаги Сория вилоятининг ҳукмдори бўлган аммаси Шоҳ хотунга мактуб ёзиб, отасининг ҳоқини Ашур дга оролидан олиб келиб, Ардаҳан қалъасига joyлаштиришини илтимос қилади. Аммаси у айтгандек қилади. Мадраса, масжид, мақbara қурила бошлайди. Аммо Жалолиддинга отасининг ҳоқини Исфихондаги мақbarага қўйиш nasib этмайди. Жалолдиннинг ўлимидан кейин мўғуллар Ардаҳан қалъасини эгаллайди ва у ердаги Улуг султон ҳоқини Қорақумурига олиб бориб ёқиб юборади. Султон Жалолиддиннинг отаси хотирасини улуглаб барпо эттирган мақbara, мадраса, масжид Исфихонда ўғлининг отага эхтироми рамзи сифатида сақланиб қолган.

Жалолоиддин Мангубердиннинг фаолияти, инсоний сифатлари, характери, ўзига хос хусусиятлари, ҳаётрамонликлари, умуман, сурат ва сирати ҳақида кўпроқ маълумотни Шихобиддин Муҳаммад Насавий юқорида номини келтирганимиз "Султон Жалолоиддин Менгбурий ҳаёти тафсилоти" асарига беради. Султоннинг муносили, шахсий қотибга бўлган бу инсон унинг қўл остида етти йилга яқин фаолият юритади. Шу сабабли у ёзиб қолдирган маълумотлар бошқа муаррихларнинг маълумотларига нисбатан ҳаққонийлиги, мукаммаллиги ва ишончлилиги билан ажралиб туради. Унинг асарига Жалолоиддинга шундай таъриф берилади: "У бугдоймиғиз рангли, ўрта бўйли, туркий кифафи ва туркийда сўзлайдиган одам эди, шу билан бирга, форсий тили ҳам яхши биларди. У мард, жасур эди. Шерлар орасида энг зўр шер эди, кўрмас чавандоз, лашкарлар сафида энг ботир эди. У ювوش, мулоийм одам эди, ҳаждор эмасди, ҳақоратомуз сўзлари айтмасди. У ниҳоятда жиддий кифафи эди. Кулмасди, фақат жилмайиб кўярди, кам гапирарди. У ҳақуёилики, адолатни улуғларди. Аммо у яшаган даврдига галаёнлар, алғов-далғовлар феъл-атворини ўзгартирди. У қўл остидаги одамларнинг оғир ҳаётини енгилаштиришни хоҳларди, бироқ яшаган давр қонунлари уни зулм қилишга мажбур этарди".

Ҳақиқатан ҳам, Жалолиддин мард, жасур йигит эди. Бунининг ўн бир йилдан иборат ҳукмдорлик даврида ўн тўрт марта оғир ва даҳшатли, хал қилувчи жангларга бошчилик қилганлигининг ўзи ҳам исботлайди. Ушбу жангларнинг иккитасида — бири Синд дарёси бўйида мўғуллардан, иккинчиси, Шом ва Румнинг бирилаган қўшинларидан Ясси Чаманда мағлуб бўлади. Қолган ўн иккита жангда ғолиб сифатида жанг майдонини тарк этади. Жалолиддин бу жангларнинг ҳаммасида урушининг тақдирини хал қилишда асосий роль ўйнавчи қўшиннинг марказий қисмига бошчилик қилади. Лашкарларини ўзи жангга бошлаб боради. Жанг майдонида ҳамиса мардлик кўрсатиб сافдошларига ўнак бўлади. "Қўшини жанг майдонида шохдорини ўзи бошқармоқ керак!" Улуг аждодлари Оғизси, Эл-Арслон, Тақаш кабилардан қолган бу ғояга у содиқ қолди. Тарихий асарлар муаллифлари сulton иштирок этган жанглар ҳақида

буз юрталардан, яна бир ҳолатни алоҳида эътироф этади. У душманлари билан жангга уларга нисбатан кам сонли кўшин билан кирган. Масалан, Наса ақинидаги жангда 350 лашкари билан мўғулларнинг 700 лашкарини қилчидан ўтказди. Валиён қалъаси ақинидаги курашда 10 минг лашка билан мўғулларнинг 20 минг лашкари, Парвондаги урушда 30 минг лашкари билан уларнинг 45 минг лашкари устидан ғолиб келади. Исфахонга ёндош Оқсин қишлоғида бўлган муҳорабада 100 минг лашкари билан мўғулларнинг 150 минг лашкарлик қўшинини мағлуб этадилар. Грузинларнинг 60 минг кишилик қўшини Жалолиддиннинг 40 минг кишилик қўшиндан енгилади. Бундай маълумотлар Жалолиддиннинг мардликдан ташқари жанг тактикасини ниҳоятда яхши билган лашкарбози бўлганилигига ҳам кўрсатади. Жанг олдида буладиган душман томон паҳлавонлари билан яқма-яқма жангларга ҳам асарият ҳолларда сунтонинг ўзи чиққан. Ибн Тағриберди "Ан-нужум" асарига грузинлар билан жанг олдида сунтон уларнинг 4 нафар паҳлавонини мағлуб қилгани ҳақидаги маълумоти келтиради.

Ехуд Жалолиддиннинг Исфохон қиёди-
даги жандоғи ҳолатини эсланг. Ун тўрта
хос навқари билан мингдан ортиқ мўғу-
ларнинг қамалида қўлиб кетади. Шу пайт
ёнидаги аъламбатордори байроқни судраб
қоқаётганини кўради. У аъламбатордори
кетидан дў кўйиб боради ва ундан бай-
роқни олади. Байроқни тик кўтарган ҳол-
да навқарлари билан бирга мўғулларга
огир зарба бериб, қамални ёриб чиқади.
Бу ҳолни кўрган мўғул саркардаси Той-
нал хўн Жалолиддиннинг шижоатига,
қўлга татанг тани бериб шундай дейди: «Сен
кадрга бўлма, ҳар қандай шароитда ҳам
ўлим сиртмоғидан, ёв қўлидан кутулиб
кета оласан!» Ҳақиқатан ҳам сен ўз да-
рингинг улуғ ҳақоратисан, халқингнинг
буюк йўлбошчисан». Бу мардикл учун,
ҳақорамонлик учун берилган баҳо эди.

Халқимизда "Номус топталган жойда мард тугилар", деган ҳикмат бор. Ҳақиқатан ҳам, бир юртта, бир элга нисбатан зулм, жафр-ситам кучайса, ўша жойда шў юрт, шў эш шаънини, ғурурини, қадр-қимматини ҳимоя қиладиган марду майдонларнинг бўли кўрсатиши шубҳасиз. Лекин бу номуси топталган ёки куллик зулми остига тушиб қолган элнинг ҳамма ўғлонлари мардага айланади, дегани эмас. Номуси топталган элда марднинг бўли кўрсатиши учун ўғлонларнинг қалбида ажодлар руҳига, ота-она, ака-укалар, опа-сингиллар, қарииндош-уруғлар, бутун эл, юртга, умуман, Ватанга нисбатан адоқсиз эҳтиром, чинакам муҳаббат шаклланган бўлиши керак. Элнинг, юртининг номусининг топталмиши ана шундай инсонлар қалбида мардлик туйғусини йиғотadi. Халқолиддин Манғуберди шу маънода Ватанга, халқига фидойи шахс эди. Бу ҳақда Шихобиддин Мухаммад Насавий юқорида эслатганимиз асаридa мўғулларга қарши курашда Парвон жанги билан боғлиқ воқеаларни тасвирлар экан шундай ёзади: "У Тўлихон (мўғул лашкар-боши)и марказига отилиб кирди, уларнинг жанговар сафарини бўзиб ташлади, ёнғй байроғини отлар тўкўлари остига итқиди. Уни ўзи сафани ташлаб орқага қочишга мажбур қилди. Шундан кейин мўғуллар қиличларга нишон бўлди. Мардлик отига минган Жалолиддин душманлардан қанчасининг бошини танасидан жудо қилди. Бошқача бўлиши мумкинми-ди? Ахир улар унга, отасига, укаларига, яқинларига, хомиячйларига, давлатига, халқига, Ватанига қанча бехисоб азоблар

берди". Бошқача айтганда, Жалололдин Мангуберди ҳам маънан, ҳам жисмонан мардлик, жасурлик руҳида тарбия топган ва шундай инсон сифатида шаклланган эди. У қалбидаги мардонатор кудратни, улуғвор шижоатни мўғулларга қарши курашда, номуси топталган элнинг, юртнинг ҳимоясида намойн қилди.

Тарихий асарларда Жалолиддин Ман-
губердиннинг турфа инсоний сифатлари —
ҳақўйлиги, адолатпарварлиги, халқпар-
варлиги ва бошқа хусусиятлари эътироф
қилинган. Эътибор беринг, у бирор-бир
мамлакат ёки ўлкага уруш яловини қўтари-
бди борган эмас. Аксинча, турли мамла-
катлар ҳукмдорлари билан дўстона ҳам-
корликлар ўрнатилган, мўғулларга қарши
қурашда ягона иттифоқ юзага келтиришга
ҳаракат қилган. Афсуски, ўша мамлакат-
лар ҳукмдорлари унга қарши қўйилган ялан-
ғочлаб чиқган. Оқибатда Хиндистондаде-
раналар, Шамсиддин Элтутмिश, Кубача,
Бағдод халифаси, Грузия маликиси, Қў-
нийе султонлари, Озарбайжон маликлари,
Аламут ҳукмдорлари ўзлари бошлаган
урушнинг мағлубарига айланган. Султон
Жалолиддиннинг адолатпарварлиги дав-
латни бошқариш жараёнида ҳам намоён
булди. Муаррих Журжоний ёзишча
Жалолиддиннинг укаси Ғиёсиддин Пир-
шоҳ Эрону Ироқда ҳукмдорлик пайтида
ўрилик, талончилик нийҳатда авж олади.
Жалолиддин бу ерга келиб, ҳукмронлиги-
ни ўрнатган бундай ярамас иллатлар бу-
тунай бартараф этилди.

Тарихчи Рашидиддин бир ўринда шундай воқеани келтиради: 1228 йилнинг қишида Султон бир ой давомида Хой шаҳрида туради. Шу ерда у амирларнинг узалкуси талон-тароқлари ва бойликларни мусодара қилишлари натижасида аҳолининг ери аҳолга тушиб қолганлигини кўради. Худди шундай ҳол Ганжада ҳам давом этаётганлигидан воқиф бўлади. Султон Ганжада отларни ем ва одамларни озиқ-овқат билан таъминлаш миссиясини ўйингани билган, ўша ҳолатдаги дон-сақандарнинг омонларини очигина буйруқ беради. Бу ердаги донларни новвойхона ва отхоналарга беришни буюради. Хой ва Ганжа аҳолисини уч йиллик хирождан озод этади. Насавий асарига эса яна бир воқеа ҳикоя қилинади: Султон рамазон ойида Табризда туради ва рўза тутайди. У саройига минбар урнаттирғани ва турли вилоятлардан бу ерга келган энг ҳурматли ўттизта уламонни номма-ном танлаб, ваъз ўқиша тайинлайди. Улардан ҳар бири бир кундан ваъз ўқийди. Бу пайтда Султон минбар яқинидаги тахтида ўтирган. У ваъз ўқиш асносида дунёвий ишлардан сўзлаб, ҳақиқатни айтганларга миннатдорлик билдирган, аксинча, ўзини ҳаддан ошқик мақтаб, ҳақиқатни хасасўлайдиганларга танбех бериб, даргоҳидан қувдириган. Бу тарихий маълумотларнинг ҳар бир жиҳатдан етук, закий шахс бўлганлигини кўрсатади. Шунинг учун ҳам турли халқлар Жалолиддинни ҳақиқатпарвар, адолатпарвар султон, ўзларини мўғуллар зулмидан халос этувчи қудратли ҳукмдор деб билганлар.

Тарихий биткиларда Султон Жалолиддин Мангувердо фаолиятининг турли қирралари, жумладан, унинг бунёдкорлик ишлари тўғрисида ҳам баъзи маълумотлар бер ўрин олган. Масалан, Жалолиддин Хиндистонда Дамрил ва Давол шаҳарлари ўртасида барпо эттирган қароргоҳ катта қалъадан иборат бўлган. Дамрилда бузилган ибодатхона ўрнида катта масжид қуридиган. Табризда эса катта сарой ва сарой олдида айвон тиклатди. Исфаҳонда отаси хотирасига бағишлаб қурдирган ичишотлардан ташқари муғуллар томонидан вайрон қилинган Байлақон, Ардобил, Руиндос, Мукон, Барда, Мароғлар, Сукнобод, Ферузбод каби шаҳарлар ва қалъаларни қайта барпо эттирди. Озарбайжон ва унга туташ вилоятларда "Султонжўй", "Фахрий", "Низомий", "Шарафий" каби каналлар қаздириди. У ўша даврда бундай қўплаб бунёдкорлик ишларини амалга оширди.

Умуман сўнгги хоразмиёх Сўлтон Жа-
лолидин Манғубердининг 1221 йилдан
то 1231 йилгача кечган ҳукмдорлик даври
унинг мугулларга қарши кураш, ватан ва
халқини босқинчилардан халос қилиш
Ҳиндистонда, Хоросонда, Озарбайжонда
Ануштегиний Хоразмшоҳлар давлатини
тиклаш, уни қудратли мамлакатга айлан-
тириш каби ишлар билан боғлиқ кечди.
Унинг сўрат ва сиyrатида олижаноблик
самимийлик, адолатпарварлик, мард-
лик, шижоат, дўстларга ҳурмат-эҳтиром,
душманларга нафрат, ҳаётни теран ан-
лаш каби тўғуллар, хусусиятлар мўъжа-
самлашган эди. У юксак инсонийлик ва
беқийёс мардлик тimsоли эди. Ана шу
ларнинг ҳаммаси уни барча даврлар учун
олижаноб инсонга ва мангулик қаҳрамо-
нига айлантирди.

XX асрдан кейин
Хоразмишохлар тарихи
ҳақида ёзилган баъзи
асарларда Жалолиддин
билан отаси ўртасида
қийдий зиддият, қарама-
қаршилиқ бор эди, деб
кўрсатилган. Лекин
тарихий асарларнинг
бирортасида бундай
зиддият ҳақида
маълумот учрамайди.
Фақат Жувайнийнинг
“Тарихи жаҳонгушо”сида
мўғуллар юртга
бостириб келган пайтда
Жалолиддин отасига
душманга қарши
кураш йўлини тутиш
керак, деган фикрни
билдиргани айтилади,
холос.

Янги музей

МАДАНИЯТИМИЗНИНГ ЯНА БИР НОДИР ДУРДОНАСИ

Бахтиёр САЙФУЛЛАЕВ,
Олий Мажлис Сенати Ёшлар, маданият ва спорт масалалари қўмитаси раиси

Буюк ипак йўлининг чорраҳасида жойлашган азим Тошкент асрлар давомида илм-фан, маданият ва маърифат марказларидан бўлиб келган. Ватанимиз пойтахти бугунги кунда янада ривожланиб, гўзал ва обод мегаполислардан бирига айланиб бормоқда. Лекин шундай катта шаҳар шу вақтга қадар ўзининг музейига эга эмас эди.

Президентимиз жорий йил 11 январь кунги пойтахтимиздаги бунёдкорлик ишлари билан танишув чоғида Тошкент шаҳри музейини ташкил этиш бўйича тавсиялар бергани бу борада айни муддао бўлди. Шу асосда Адиллар хиббони ёнидаги бино реконструкция қилиниб, мазкур музей шу ерга жойлаштирилди. Музейга таширғи буюрган инсон қадимий ва навқирон Тошкент шаҳрининг тарихи, мурраккаб ва шонли ривожланиш йўли, минг йиллар давомида ижтимоий-сиёсий ҳаёт, маданият тароққотида тугган ўрни билан яқиндан танишди.

Музейдаги экспонатлар Тошкент тарихини асрлар кесимида урганиш имконини беради.

Яъни тош даври (650 - 12 минг йил)га оид инсониятнинг энг қадимги давлари билан боғлиқ экспонатлар, сўнгги бронза ва илк темир даври (милoddан аввалги XII — IV асрлар)ни ўз ичига олган тарихий материаллар томошабиннинг тарихимизга оид назарий билими ва тасаввурини янада бойитиши. Антик даврда Чоқ (мил. авв. III аср — мил. IV аср) ҳудудидида шаҳар маданиятининг дастлабки белгиларини акс эттирувчи топиолмалар ҳам жуда қимматли тарихий ашёдир.

Илк ўрта асрларда Тошкент микровоҳасида, яъни ҳозирги Тошкент ҳудудидида 4 та шаҳар, 20 та қаср ва қишлоқдан иборат маъмурий ҳудуд шаклланиб. Пойтахт шаҳар —

Мадинат уш - Шош улар орасида марказий ўрин тутган. IX-XIII аср бошларига келиб, шаҳар иқтисодий ривожланиш босқичларини босиб ўтган. Бу даврларда Тошкент ҳудуди кенгайиб, ишлаб чиқариш, савдо ва маданият ривожланган, ажойиб меъморий иншоотлар барпо этилган. Янги музейда асим пойтахтимизнинг ана шундай олис ва шонли тарихига оид манбалар томошабин кўз олдидида бой ўтмишимизни яққол жонлантиради.

Музейнинг биринчи қаватида "Тошкент — илм-фан маркази", "Тошкент — бағрикенг шаҳар", "Амалий санъат. Кундалик ҳаёт ва маданият" деб номланган экспозициялар ташкил этилган. Иккинчи қаватда эса қадимий иш қуроллари, ҳўжалик буюмлари, қадимжоларнинг макетлари жойлаштирилган.

Музейдаги барча нобъ экспонатларга ўзбек, рус ва инглиз тилларида изоҳ берилган. Мониторлар, инфоюксослар ва бошқа технологиялар ёрдамида керакли қўшимча маълумотлар олиш мумкин.

Ушбу музей ёшларимизнинг бой тарихимизга оид билимини янада бойитиб, маънавий етук, компл инсонни тарбиялашда ўзига хос ўрин тутати. Зеро, бу ерда сақланаётган

Музейнинг биринчи қаватида "Тошкент — илм-фан маркази", "Тошкент — бағрикенг шаҳар", "Амалий санъат. Кундалик ҳаёт ва маданият" деб номланган экспозициялар ташкил этилган. Иккинчи қаватда эса қадимий иш қуроллари, ҳўжалик буюмлари, қадимжоларнинг макетлари жойлаштирилган.

Ханим йўлдошев олган суратлар.

Фахр

БУНАҚАСИ ҲАЛИ БЎЛМАГАН

чекка туманда институт филиали очилапти

Рўзимбой ҲАСАН,
журналист

Эсимда, бундан беш йил муқаддам питнаклик Иккинчи жаҳон уруши иштирокчиси, жангтоҳларда бутун Европани кезиб чиққан Ҳамид бува билан Хотира ва қадрлаш куниди суҳбатлашганимда бир гап айтдилар: "Уримишда пахтадан бошқа нарсани кўрмадик. Хоразм кўп қадим юрт деб оғзимиз чарчади, аммо вилоятда ақалли челақ ишлаб чиқарилмас эди. Қаранг, юртининг бир чеккасида — Питнакда машина ишлаб чиқаришяпти. Ина сизга мустақил бўлишнинг хосияти!"

Афсуски, Ҳамид бува етмиш авлоди яшаб келган бу чекка ҳудудининг туман макомини олганини кўролмади. Шу кунларга чачаганлариди қандай фахрлар турарди.

Бутун умрини фармацевтика соҳасига бағишлаган, Ҳазорасп шаҳарчасида хусусий дорихона очиб, элга хизмат қилаётган Илҳомбой Бобожонови-нинг хайрати ҳам Ҳамид бувага қадимий кетди. Пенсия ёшига яқинлашиб қолган Илҳомбой ака тўлқинланиб гапирди: "Бизлар қачонлардир, отам замонамизда Тошкентдаги фармацевтика институтиди тахсил олганмиз. Оладиган талабаларни нафақаси борди-келди кетарди. Замонамдан айланай, дорихонамдан кўпи билан беш юз қадм масофада энди шу институт очилапти. Бир кун келиб, бундай бўлишини ким ўйлабди, дерсиз?"

Бу хайратланиш беҳуда эмас. Яқинда Вазирлар Маҳкамасининг "Ҳазорасп туманини 2020-2022 йилларда комплекс ижтимоий, иқтисодий ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори лойиҳаси муҳокама учун кўйилди. Лойиҳада қайд қилинишича, бир қатор масъул вазирликлар ҳамда бошқа давлат ва ҳўжалик бирлашмалари, тижорат банклари билан биргаликда Хоразм вилоти Ҳазорасп туманини 2020-2022 йилларда комплекс ижтимоий, иқтисодий ривожлантириш чора-тадбирлари дастури ишлаб чиқилади.

Ушбу дастуридан асосий йўналишлари қилиб белгиланган вазифаларни амалиётга тадбиқ қилишдан мақсад аҳолини иш билан таъминлаш даражасини ва фаровонлигини оширишдан иборат. Янгидан амалиётга айлантирилган лойиҳалар орасида барча хизматлари ўз ичига олган замонавий логистика марказини ташкил этиш, бир қатор корхоналарни ишга тушириш, чорва-чилик ва балиқчиликни ривожлантириш, қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотларини шу ернинг ўзиди қайта ишлаш ва экспорт қилиш, мухтасар айтганда, Ҳазорасп шаҳарчасини замонавий иқтисодий шаҳар

даражасига олиб чиқиш режалаштирилган.

Уч йил муқаддам Президентимиз фармони билан Ҳазорасп иқтисодий зонаси ташкил қилинган. Бугунги кунда бу ерда ўнлаб корхоналар қурилиб, ишга туширилди. Шу билан бирга, минглаб янги иш ўринлари яратилди.

Хукумат қарори лойиҳасида Президентимизнинг 2018 йил 5 апрелдаги қарори асосида йил охиригача туманда 5 та мактабгача таълим муассасасини ишга тушириш белгиланган. Бундан ташқари, ўнлаб янги тадбиркорлик иншоотлари барпо этилиши режалаштирилган.

Суҳбатдошимизни хайратга солган янгиликка тўхтаймиш. Ушбу қарор лойиҳасида бундай жумлалар бор: "...Хоразм вилоти ҳокимлигининг тегишли вазирликлар билан ҳамкорликда Ҳазорасп шаҳарчасининг "Саноат" маҳалласида жойлашган Тошкент тиббиёт академияси Урганч филиалига қарашли эски тиббиёт коллежи биноси негизиди Хиндистон, Россия ҳамда фармацевтика соҳаси ривожланган Европа давлатларининг малакали мутахассисларини жалб қилган ҳолда Тошкент фармацевтика институти Ҳазорасп филиалини ташкил этиш бўйича тақлифларига розилик берилади ва бир ой муддатда шу юзадан хукумат қарори ишлаб чиқилади".

Ҳазорасп воҳадаги энг қадим масканлардан бири. Бундан салкам уч минг йил муқаддам барпо этилган Сулаймонқалъа тарихий ёдгорлиги қолдиқлари сақланмоқда. Утган йилларда ушбу тарихий обидида хорижлик сайёҳлар таширифини ташкил этиш учун бир қатор лойиҳалар ҳам амалга оширилганди...

Ҳазорасп қанчалик буюк ўтмишга эга бўлмасин, унинг узоқ тарихида бу масканда йирик ўқув даргоҳи бўлмаган. Мана энди ислохотларнинг янги босқичида Ҳазораспда институт ташкил қилинапти. Филиал макомиди бўлса ҳам. Яна вилотнинг энг чекка ҳудудида!

Ҳали яна кўп хайратлансақ ажабмас!

Қадрият

ЭНГ СОҒ ВА ПОКИЗА ТУЙҒУЛАР ОШЁНИ

Абдураим УЛУҒОВ,
Республика Маънавият ва маърифат маркази бош мутахассиси

Улуғ қадриятларимиз, бой илмий-маданий меросимиз, қадимий урф-одат ҳамда анъаналаримиз ҳар доим оила биз учун муқаддас қадрият эканини эслатиб туради.

Инсон тақдирини, унинг келажақда эришадиган ютуқлари бахт-саодатни ёки омадсизлиги, меҳнат фаолиятидаги барча ҳолатлар унинг оилавий ахлоқи билан боғлиқ масаладир. Оилада яратилган муҳит эса инсоннинг маънавий баркамоллиги ва тарбияси, дунёқарашига боғлиқ.

Жамиятнинг маънавий даражаси ҳам оилалардаги муҳит билан боғлиқлиги азалий ҳақиқатдир. Зеро, оила жамиятнинг ижтимоий-маънавий бўғини ҳисобланиб, айнан унда халқимизнинг бугунги кунини ва келажагини яратилади. Агар оилада қатъий тартиб ўрнатилган бўлса, бу тартиб оила аъзоларининг барча ҳаракатларида намоён бўлиб, меҳнат фаолиятида ҳам акс этади.

Унинг асосини мустаҳкам қурмасдан ва ёш авлодни тўғри йўлда замон талабиди етарлигача тарбияламасдан туриб, жамиятнинг интизоми ва тотувлигига боғлиқ, Тинчлик ва тотувлик эса шу миллат оилаларининг интизомига таянади. Қаерда оила муносабати қучли интизомга таянса, мамлакат ва миллат ҳам шунча кучли ва муаззам бўлади", деб ёзади.

Оила қуришда никоҳ кишилик жамиятининг биринчи поғонасидир. Унинг замирида бир қатор муҳим муносабатлар ётади. Афсуски, ҳозирга келиб мамлакатимизда ёшларга, ёш оилаларга қўрсатилаётган гамхўрликлардан самарали фойдаланмай, ўз оилаларини сақлаб қолломай, оиланинг ва никоҳнинг муқаддаслигини тушуниб етмасдан ажралиб кетиш ҳолатлари кўпайиб учрамоқда. Ёшларнинг оилавий муносабатлардаги билимсизлиги, масъулиятсизлиги, зарур кўникма

ва билимларга эга эмаслиги, моддий жиҳатини афзал қўриб, оилани сақлаб қолиш борасидаги ожизликлари, ота-оналарнинг фарзандлари ҳаётига аралашилари, турмуш қуриш учун бой-бадавлат оила фарзандларини танлаб беришлари бугунги куннинг афсусланарли воқеаликларида бири бўлиб турибди.

Давлатимиз раҳбари таъкидлаганидек: "Баъзи йигит-қизлар учун меҳр-оқибат, ахлоқ-одоб тушунчалари бутунлай бегона бўлиб

қадриятларимиздан бири экани, масъулияти, унинг муқаддаслиги, оила ор-номуси, эр-хотинлигининг ўзаро масъулиятлари ва талаблари, ҳуқуқ, бурч ва асосий вазифаларини тўлиқ ўргатишлари ҳамда уларнинг ҳар томонлама соғлом ва покиза ўсишларини назорат қилишлари лозим.

Инсоннинг энг соғ ва покиза туйғулари, илк ҳаётий тушулча ва тасаввурлари, биринчи галда, оила бағрида шаклланади, боланинг

бораётгани, уларда бефарқлик, масъулиятсизлик, меҳнат қилмасдан кун қуришга интилиш каби иллатлар пайдо бўлаётгани аччиқ бўлса-да, ҳақиқат. Айрим ёшларнинг қисқа ёки узоқ вақт чет элга, меҳнат сафарига бориб келиб, ўз эътиқодини хато деб ҳисоблаб, бизга буткул ёт бўлган оқимлар, ғоя ва тушунчаларни олиб келаятгани ҳам бор гап. Айни ҳақиқат бу. Бундай ҳолатлар барчамизни ташвишга солиши шарт".

Шунингдек, анъанавий оила асоси емирилган сари шахс ахлоқлигидан маҳрум бўлиб боради, ёш йигит ва қизларнинг оила қуришга мослаша олмаслиги, жумладан, турли таъсирлар домига тушиб шундай аломатлардан биридир.

Шундай экан, ҳар бир ота-она ўз фарзандини мустақил оила қуришга тайёрлаш жараёнида никоҳ ва оиланинг муқаддаслиги, олий

феъл-атвори, табиати ва дунёқарашини белгилайдиган яхшилик ва эзгулик, оила-оқибат ва меҳр-оқибат, ор-номус ва андиша каби маънавий мезон ва қарашлар айнан оила шариатида қамол топади.

Оила шаъни ва ор-номусини пок сақлаш миллатимизнинг, халқимизнинг энг улуғ миллий қадрият ва ғояларидан биридир. Аждодларимиз ўз оиласи шаънини ва ор-номусини асраш йўлида, керак бўлса, жонларини фидо қилган.

Оила ҳар қандай жамиятда олимۇ фузаларнинг диққат марказида бўлиб келган. Масалан, шарқ мутафаккирлари ва давлат арбоблари Абу Наср Форобий, Абу Райхон Бериуний, Абу Али ибн Сино, Юсуф Хос Ҳожиб, Амир Темур, Алишер Навоий, Шал (Тилеук) Кўлқўғли, Аҳмад Дониш, Абай Қўнонбоев,

Ризоуддин ибн Фахруддин, Фахр-ул Банот Сибатуллоҳ қизи, Абдурауф Фитрат ва бошқаларнинг бизгача етиб келган асарларидаги оила-никоҳ муносабатлари, оиланинг муқаддаслиги, оиладаги шахслараро муносабатлар, фарзанднинг олдиди ота-онанинг вазифалари ва бурчлари, фарзандларнинг ота-она олдиди вазифа ва бурчлари ҳақида муҳим билим ва тажрибалар ёзиб қолдирилган.

Оила ва шаръий никоҳ одоблари, ота-оналар ва фарзандлар орасидаги ўзаро муносабатлар, уларнинг бурч ва вазифалари, ўйлаш ва келин тинлаш хусусидаги ғоятда қимматли фикрлар зардуштийликнинг муқаддас китоби "Авесто"да ҳам келтирилган бўлиб, улар бугунги кунда ҳам муҳим аҳамият касб этади. "Авесто"да оила, никоҳ муносабатлари, оилавий бурчлар ва фарзандлар тарбияси бўйича муҳим фикрлар мавжуд. Шундай муҳим маълумотлардан яна биттаси қариндошлар орасида оила қуришнинг қатъий эси этилганлигидир.

Халқ озаки ижодида — "Аппомиш", "Қиз-жибек" ва "Манас" каби машҳур достонларда никоҳдан аввал куёв бўлмоқни истаган йигитнинг жисмоний қобилиятлари ва маҳоратига алоҳида эътибор берилган.

Оилаларнинг билдиришича, яқин қариндошлар ўртасида тузилган никоҳ сабабли саксонга яқин касаллик келиб чиқиши мумкин. Америка генетиклари фикрича, яқин қариндошлар ўртасида тузилган никоҳда қон бир бўлганлиги сабабли ирсий касалликлар ва туғма нуқсонлари бор фарзандлар туғилади. Бегоналар билан оила қурилганда эса кучли ген кучсиз гени енгади, яъни иммунитетги кучли бўладиган бўлса, бошқа томоннинг мавжуд касаллигига қарши тура олади.

Оила қуриш ёшидаги ёшларимиз оиланинг буюк маънавият, қадрият, бурч ва масъулият эканини англаб етмоқлари зарурлиги, йигит ва қизлар мустаҳкам оилани шакллантириш борасидаги миллий анъаналаримиз, қадриятларимиз ҳақида ёшларидан тўла ва тўғри тасаввурга эга бўлишлари учун оилада ота-она тарбияси жуда муҳимдир.

Оила жамиятнинг асосий негизи, жамият тараққиётининг маҳсули ҳисобланади. Оила фақат эркак билан аёл ўртасидаги муносабатларнинггина эмас, балки ота-оналар билан болалар муносабатини ҳам ифодалайди. Оила жамиятда қарор топади ва ривожланиб боради. Маънавият оила эса жамият таянчидир.

Бош муҳаррир: Салим Дониёров

"Янги Ўзбекистон" газетаси учун масъул:
бош муҳаррирнинг биринчи ўринбосари
Бахтиёр Абдусатторов

Тахририятга келган қўлзмалар тақриз қилинмайди ва муаллифга қайтарилмайди. Газетанинг етказиб берилиши учун обунани расмийлаштирган ташкилот жавобгар. Газета тахририят компьютер марказида сақланади. Газетанинг полиграфик жиҳатдан сифатли чоп этилишига "KOLORPAK" МЧЖ масъул.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Аxbорот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан 2020 йил 13 январда 1047-рақам билан рўйхатга олинган.
Нашр индекси — 236. Буюртма — 1399.

Ҳажми — 3 табоқ. Офсет усулида босялган. Қогоз бичими А2. Баҳоси келишилган нархда.

"KOLORPAK" МЧЖ босмахонаси. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Яшнобод тумани, Ёлбек кўчаси, 8-уй. ЎЗА якуни — 22.00 Топширилди — 01:15 1 2 3 4 5 6

Навбатчи муҳаррир: Абдурауф Қоржовов
Мусаххих: Насиба Абдуллаева
Дизайнер: Хуршид Абдуллаев

Босмахона телефони: (71) 230-27-76

Манзилимиз:
100029, Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32-уй